

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра німецької та французької мов і методики їх навчання

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри німецької та французької мов
і методики їх навчання,

кандидат психологічних наук, доцент

_____ В.М. Лопушанський

« _____ » _____ 2025 р.

**РОЛЬ КОНВЕРСІЇ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ**

**Спеціальність: Середня освіта (Англійська мова та
зарубіжна література)**

Освітня програма: Середня освіта (Мова і література (англійська, польська))

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації: *Магістр середньої освіти.*

*Вчитель англійської мови та зарубіжної літератури, вчитель польської мови та
зарубіжної літератури*

Автор роботи: Адріана Антонішин _____

підпис

Науковий керівник: завідувач кафедри практики англійської мови і
методики її навчання, доцент, кандидат філологічних наук

Віра СЛІПЕЦЬКА _____

підпис

Дрогобич – 2025

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Зав. кафедри _____

(підпис)

_____р.
(дата)

**ЗАВДАННЯ
на підготовку магістерської роботи**

1. Тема: Роль конверсії у формуванні англомовної лексичної компетентності.

2. Керівник – доцент, кандидат філологічних наук Сліпецька Віра Дмитрівна.

3. Студентка – Антонишин Адріана Андріївна.

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:

1. Розкрити лінгвістичну сутність конверсії та її місце у словотвірній системі англійської мови.
 2. Охарактеризувати основні типи та моделі конверсії.
 3. Визначити поняття англомовної лексичної компетентності та структуру її компонентів.
 4. Проаналізувати роль словотвірних процесів, зокрема конверсії, у формуванні лексичної компетентності.
 5. Виявити переваги та труднощі використання конверсії у навчанні англійської мови.
- Розробити методичні підходи та комплекс вправ для формування лексичної компетентності на основі конверсивних моделей..

5. Список рекомендованої літератури:

6. Етапи підготовки роботи

№ з/п	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту на засіданні кафедри
1.	Вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формування мети; постановка завдань.		
2.	Підготовка 1-го розділу роботи.		
3.	Підготовка 2-го розділу роботи.		
4.	Підготовка 3-го розділу роботи.		
5.	Формування висновків. Оформлення роботи.		
6.	Перевірка роботи на плагіат.		
7.	Попередній захист роботи і рецензування.		

7. Дата видачі завдання – ... 2025 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – ... 2025 р.

9. Із вимогами до виконання роботи і завданням ознайомена _____ Антонишин А.А.

10. Керівник _____ Сліпецька В.Д.

прізвище та ініціали

АНОТАЦІЯ

Антонишин А.А. Роль конверсії у формуванні англомовної лексичної компетентності.

У магістерській роботі здійснено комплексне дослідження конверсії як одного з найпродуктивніших словотвірних процесів англійської мови та її впливу на формування англомовної лексичної компетентності. **Актуальність** теми зумовлена зростанням потреби у вдосконаленні методик викладання англійської мови в умовах глобалізації та міжкультурної комунікації, а також необхідністю розвитку ефективних способів формування лексичного запасу студентів.

У роботі розкрито лінгвістичну сутність конверсії та її місце у словотвірній системі англійської мови, визначено основні типи та моделі цього процесу, а також окреслено його значення для розширення лексики сучасної англійської. Окрема увага приділена поняттю англомовної лексичної компетентності, її структурі та взаємозв'язку з іншими компонентами комунікативної компетентності.

У практичній частині розроблено методичні підходи до викладання конверсії, створено комплекс вправ, спрямованих на формування лексичної компетентності через опрацювання конверсивних моделей. Запропоновані завдання поєднують рецептивні й продуктивні види діяльності, враховують автентичний та міжкультурний контекст, а також відповідають сучасним тенденціям викладання англійської мови.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання її результатів у процесі викладання англійської мови у закладах вищої та середньої освіти, розробці навчальних матеріалів з лексики та словотвору, а також у подальших дослідженнях у сфері методики навчання іноземних мов, лексикології та лінгводидактики.

Ключові слова: конверсія, англійська мова, словотвір, лексична компетентність, комунікативна компетентність, методика навчання, вправи.

ABSTRACT

Antonyshyn A.A. The Role of Conversion in the Development of English Lexical Competence.

The master's thesis presents a comprehensive study of conversion as one of the most productive word-formation processes in English and its influence on the development of English lexical competence. **The relevance** of the topic is determined by the growing need to improve English teaching methodologies in the context of globalization and intercultural communication, as well as by the necessity to develop effective ways of expanding students' vocabulary.

The research reveals the linguistic essence of conversion and its place within the English word-formation system, identifies the main types and models of this process, and outlines its significance for expanding contemporary English vocabulary. Chief focus is on the concept of English lexical competence, its structure, and its interrelation with other components of communicative competence.

In the practical part, methodological approaches to teaching conversion have been developed, and a set of exercises aimed at forming lexical competence through the practice of conversion models has been created. The proposed tasks combine receptive and productive activities, take into account authentic and intercultural contexts, and correspond to modern trends in English language teaching.

The practical value of the research consists in the possibility of using its results in the English language teaching in higher and secondary education, in the development of teaching materials on vocabulary and word-formation, as well as in further research in the field of foreign language teaching methodology, lexicology, and language didactics.

Keywords: conversion, the English language, word-formation, lexical competence, communicative competence, teaching methodology, exercises.

STRESZCZENIE

Antonyszyn A.A. Rola konwersji w kształtowaniu kompetencji leksykalnej w języku angielskim.

Praca magisterska przedstawia kompleksowe badanie konwersji jako jednego z najbardziej produktywnych procesów słowotwórczych w języku angielskim oraz jej wpływu na rozwój kompetencji leksykalnej w języku angielskim. **Aktualność** tematu wynika z rosnącej potrzeby doskonalenia metod nauczania języka angielskiego w kontekście globalizacji i komunikacji międzykulturowej, a także z konieczności opracowania efektywnych sposobów poszerzania zasobu słownictwa studentów.

W pracy ujawniono lingwistyczną istotę konwersji i jej miejsce w systemie słowotwórstwa języka angielskiego, określono główne typy i modele tego procesu oraz nakreślono jego znaczenie dla poszerzania współczesnego słownictwa angielskiego. Szczególną uwagę poświęcono pojęciu kompetencji leksykalnej w języku angielskim, jej strukturze oraz powiązaniom z innymi składnikami kompetencji komunikacyjnej.

W części praktycznej opracowano metodyczne podejścia do nauczania konwersji oraz stworzono zestaw ćwiczeń mających na celu rozwijanie kompetencji leksykalnej poprzez praktykowanie modeli konwersyjnych. Proponowane zadania łączą aktywności recepcyjne i produktywne, uwzględniają autentyczny i międzykulturowy kontekst oraz odpowiadają współczesnym trendom w nauczaniu języka angielskiego.

Praktyczna wartość pracy polega na możliwości wykorzystania jej wyników w procesie nauczania języka angielskiego w szkołach wyższych i średnich, w opracowywaniu materiałów dydaktycznych z zakresu słownictwa i słowotwórstwa oraz w dalszych badaniach z zakresu metodyki nauczania języków obcych, leksykologii i dydaktyki językowej.

Słowa kluczowe: konwersja, język angielski, słowotwórstwo, kompetencja leksykalna, kompetencja komunikacyjna, metodyka nauczania, ćwiczenia.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНВЕРСІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	11
1.1. Поняття та лінгвістична сутність конверсії	11
1.2. Класифікація типів конверсії у сучасній англійській мові	20
1.3. Роль конверсії у словотвірній системі англійської мови	24
РОЗДІЛ 2. КОНВЕРСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	30
2.1. Поняття англомовної лексичної компетентності та її структура.	30
2.2. Роль словотвірних процесів у розвитку лексичної компетентності	37
2.3. Переваги і труднощі використання конверсії у навчанні англійської мови	41
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КОНВЕРСІЇ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	48
3.1. Аналіз сучасних підходів і методів навчання конверсії	48
3.2. Розробка комплексу вправ на формування лексичної компетентності через конверсію	57
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Конверсія як словотвірний процес посідає важливе місце у системі сучасної англійської мови. Вона полягає у переході слова з однієї частини мови до іншої без зовнішніх формальних змін, що є характерною рисою аналітичного типу мовної системи англійської. Завдяки своїй продуктивності та економічності конверсія виступає одним із провідних засобів оновлення словникового складу та формування нових семантичних відтінків у межах вже відомих лексем. Саме ця властивість робить її надзвичайно важливою не лише для лексикології, а й для методики викладання англійської мови.

Проблема вивчення конверсії в лінгвістиці розглядалася багатьма дослідниками, такими як A. Marchand, L. Bauer, H. Štekauer, R. Lieber та ін., які акцентували увагу на структурно-семантичних особливостях цього явища, на його функціональних можливостях. Серед вітчизняних дослідників, конверсією займалися С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, С. Качмарчик та інші.

У методичній площині конверсія привертає увагу завдяки своїй ролі у формуванні лексичної компетентності – однієї з ключових складових комунікативної компетентності мовця. Володіння конверсивними моделями сприяє розвитку здатності швидко розпізнавати та вживати нові слова, розширює активний словниковий запас та допомагає гнучко оперувати мовними засобами у спілкуванні.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів розвитку англійської лексичної компетентності в умовах зростаючих вимог до рівня володіння іноземною мовою. В сучасній лінгводидактиці важливим є не лише ознайомлення студентів із готовими лексичними одиницями, але й формування вміння самостійно розпізнавати словотвірні моделі та застосовувати їх у практичному мовленні. У цьому контексті конверсія постає потужним засобом формування навичок мовленнєвої творчості та економічного оперування ресурсами англійської мови.

Об'єктом дослідження є процес конверсії в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження виступає роль конверсії у формуванні англомовної лексичної компетентності.

Мета роботи полягає у з'ясуванні ролі конверсії як словотвірного засобу у розвитку англомовної лексичної компетентності та визначенні її дидактичного потенціалу у процесі навчання англійської мови. Для досягнення мети передбачено виконання таких **завдань**:

6. Розкрити лінгвістичну сутність конверсії та її місце у словотвірній системі англійської мови.
7. Охарактеризувати основні типи та моделі конверсії.
8. Визначити поняття англомовної лексичної компетентності та структуру її компонентів.
9. Проаналізувати роль словотвірних процесів, зокрема конверсії, у формуванні лексичної компетентності.
10. Виявити переваги та труднощі використання конверсії у навчанні англійської мови.
11. Розробити методичні підходи та комплекс вправ для формування лексичної компетентності на основі конверсивних моделей.

Методи дослідження: у роботі використано описовий метод для характеристики лінгвістичної сутності конверсії, метод системного аналізу для розкриття структури лексичної компетентності, а також порівняльний та педагогічний аналіз для виявлення особливостей застосування конверсії у навчальному процесі.

Теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні розуміння ролі конверсії як одного з найпродуктивніших словотвірних процесів англійської мови та у визначенні її функціонального потенціалу в контексті формування мовної компетентності.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у навчальному процесі при викладанні англійської мови, а також у розробці навчально-методичних матеріалів, спрямованих на ефективне формування лексичної компетентності студентів.

Апробація результатів дослідження: результати дослідження було апробовано під час участі в I Міжнародній науково-практичній конференції “INNOVATIONS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION”, 2-4.10.2025, Ванкувер, Канада. Основні положення будуть викладені в статті, опублікованій у збірнику матеріалів конференції.

Структура роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи складає 83 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНВЕРСІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Поняття та лінгвістична сутність конверсії

У сучасному світі мовознавство стає все більш актуальною галуззю науки, особливо в контексті постійних змін у мовних системах та способах їх функціонування. Одним із захоплюючих явищ, яке варто дослідити, є конверсія як спосіб словотворення в англійській мові. В цьому розділі роботи ми спробуємо розглянути сутність конверсії, її основні характеристики та зв'язок зі сучасними мовними тенденціями.

Поняття «конверсія» в лінгвістиці стало широко відомим після того, як Г. Світ вперше використав це слово у своїй роботі «Нова англійська граматика» у 1891 році. Протягом історії лінгвістики було запропоновано безліч синонімічних термінів для пояснення цього явища, таких як транспозиція, функціональний зсув, *zero-derivation*, *root-formation*, функціональна зміна чи зсув [21, с. 224].

Конверсія (часто також: *zero-derivation*, *нульова деривація*) у сучасній англійській визначається як словотвірний процес, за якого лексема переходить до іншої частини мови без видимого формального маркера (афіксації, чергування, композиції тощо). Типові приклади: *to Google* → *a Google*, *to run* → *a run*, *a text* → *to text*. Таким чином, нова одиниця набуває іншу синтаксичну дистрибуцію та семантико-дериваційні властивості за збереження форми основи. Така дефініція відповідає усталеному трактуванню в англійському мовознавстві, починаючи від класичних описів і до сучасних оглядових праць з дериваційної морфології [51].

На позначення цього явища в наукових розвідках дослідники-лінгвісти використовують також такі терміни, як безафіксний або кореневий спосіб словотворення [21; 27].

Стартовий етап вивчення конверсії був започаткований зарубіжними лінгвістами, які розглядали це явище з різних точок зору. Спочатку вони аналізували конверсію з граматичного погляду, як це було в роботах Е. Метцнера, Г. Суїта, О. Єсперсена. Пізніше увага зосередилася на словотвірному підході до цього поняття, що проявилось в дослідженнях Г. Марчанда.

Почнемо з визначення поняття конверсії в контексті лінгвістики. Конверсія в мові відноситься до процесу, за якого слова однієї частини мови можуть бути використані як інші частини мови без зміни їхньої форми. Цей феномен є досить цікавим і динамічним аспектом мови, який варто ретельніше розглянути.

Конверсія є добре дослідженим явищем в англійській мові, яке зазвичай розуміють як «процес, за допомогою якого лексичні одиниці змінюють свою граматичну категорію без жодної супровідної зміни форми» [48, с. 418]. Це поняття також розглядалося у міжмовному аспекті з метою з'ясування того, як воно може бути інтерпретоване у мовах з різними морфологічними характеристиками.

Багатьох вчених цікавило поняття «конверсія» в лінгвістиці та його вживання протягом тривалого періоду часу. До цього дня існують різні підходи до трактування цього терміна.

Конверсія привернула значно більше уваги в англійській мові, ніж у багатьох інших, частково через те, що саме властивості англійської зумовили формування цього поняття, тоді як у мовах із відмінними морфологічними характеристиками його трактування є менш очевидним.

У класичних працях конверсія визначається як перехід слова до іншої частини мови без зміни його форми (I. Plag; I. Bauer та ін.) [54; 29]. Природа цього переходу була предметом обговорення в межах різних теоретичних підходів. Оскільки в англійській мові цитатні форми багатьох слів збігаються, виникає питання, чи йдеться дійсно про творення нового слова, чи радше про використання однієї й тієї ж лексеми з невизначеною частиномовною приналежністю у різних синтаксичних функціях.

У межах теорії розподіленої морфології (*Distributed Morphology*) конверсія трактується як синтаксичне явище, що включає іменникову інкорпорацію. Ті ж підходи, які розглядають конверсію як різновид словотворення, по-різному інтерпретують механізм цього процесу: його можна визначати як різновид новотвору (R. Lieber, концепція *relisting*) [49], як нульову деривацію – за аналогією між конверсією та деривацією за допомогою афіксів (H. Marchand,) [50], або як рекатегоризацію без додавання словотворчого матеріалу (Štekauer) [48].

Е. Дубравська розглядає «конверсію» як процес утворення лексико-граматичних омонімів. Згідно з його визначенням, конверсія є формою словотворення, при якій слова утворюються лише за допомогою власної парадигми [5, с. 73].

Г. Кеннон зазначає, що конверсія, хоч і є «продуктивним явищем словотвору», але, на жаль, утворює лише 4% всіх нових слів в англійській мові [34, с. 412].

О. Есперсон вважає, що ключовим етапом у розвитку конверсії було зведення до єдності груп англійських іменників та дієслів. На думку автора, конверсія виникла на початку XIII століття, коли в парадигмі дієслова і іменника відбувалася уніфікація форм основи, а їх морфологічні форми збіглися через граматичну омонімію. Фонетичний збіг цілого ряду іменників та дієслів одного кореня, утвореного внаслідок втрати інфінітивного суфікса, став причиною розвитку конверсії. Подальші утворення нових іменників від дієслів або дієслів від іменників, а також зміни в межах інших частин мови, відбувались за аналогією. Автор також наголосив, що конверсію слід розглядати як характерну особливість англійської мови, називаючи цей спосіб словотвору «англійською унікалією», оскільки воно виникло саме в Англії як результат розпаду флексивної системи у XIII столітті [39].

Однак Г. Маршан відмінною думкою відкидає це твердження. Він стверджує, що конверсія не є винятково англійським явищем, оскільки вона спостерігається і в інших мовах. Також він наголошує на тому, що сучасна форма конверсії виникла на початку заміжжя XII-XIV століть, коли кінцеві голосні ще існували [50, с. 294].

У теорії словотвору існує відома термінологічна опозиція *conversion* vs *zero-derivation*. Частина дослідників (після Г. Маршанда) відстоює ідею нульового афікса як «невидимого експонента» категоріальної зміни (напр., *ZeroN* у *to walk* → *a walk*), мотивуючи це паралелями з явними суфіксами (*-ation*, *-ing*) та принципом «наявного аналога»: якщо є матеріально виражені кореляти тієї самої функції, то допустиме припущення нульового морфа. Інші автори воліють

говорити про лексику-граматичне «перелічення» (relisting) без морфемної операції в строгому сенсі: елемент повторно вноситься до лексикону з новим категоріальним тегом і субкатегоризацією. Обидві лінії докладно обговорені в оглядах і збірниках з дериваційної морфології [50, с. 293-295].

Конверсія, як стверджується, охоплює майже всі частини мови, що дає можливість формувати нові іменники, дієслова, прикметники, прислівники та інші слова. Серед найбільш поширених методів словотвору виокремлюють субстантивізацію (утворення іменників) та вербалізацію (утворення дієслів). Однак, як вже зазначено, конверсія може трактуватися по-різному різними лінгвістами, що робить це поняття досить зрозумілим. Неоднозначність визначення може призвести до різних інтерпретацій та лінгвістичного непорозуміння під час класифікації певного слова або лексичної одиниці у межах речення [22].

Сучасні дослідження, викладені у "The Oxford Handbook of Derivational Morphology" підкреслюють, що конверсія є крос-мовно поширеною дериваційною стратегією, але в англійській – особливо продуктивною через мінімальну флексію та відносну «категоріальну прозорість» лексем. При цьому дискутується формальне моделювання: (а) нульова афіксація; (б) зміна категоріальної ознаки в лексиконі; (в) синтаксична деривація на межі словотвору й синтаксису. Узгоджено, однак, що наслідком є нова лексема з власними семантичними, синтаксичними та інколи словозмінними властивостями [61, с. 717-720].

Отже, конверсія є способом словотвору, який дозволяє мові розширити свої можливості для збільшення словникового запасу та розвитку комунікативних здібностей. Це стосується подвійного переходу в конверсії, коли слово може змінювати свою частину мови як з "*verb to noun*", так і з "*noun to verb*". Під час такого переходу в конверсії відбувається зміна семантики та синтаксичних функцій слова.

У словотворенні, конверсія представляє собою процес утворення слів без використання спеціальних словотвірних афіксів. Це вид транспозиції, при якому слово переходить з однієї частини мови в іншу, зберігаючи свою форму або основу без будь-яких матеріальних змін, і використовується як представник іншої частини

мови. Наприклад, слово "*salt*" («сіль») у формі "*to salt*" («солити»), "*to jump*" («стрибати») у формі "*a jump*" («стрибок») і так далі [22].

Науковці виокремлюють повну і часткову конверсію. При повній конверсії новоутворене слово приймає всі характеристики іншої частини мови. У випадку часткової конверсії, слово може не відображати всі риси іншої частини мови, що часто зумовлено його семантичним значенням.

Наприклад, для Г. Маршанда конверсія представляє собою «галузь мовознавства, яка аналізує схеми формування лексичних одиниць, тобто слів» [50, с. 12]. Л. Бауер розглядає конверсію як дериваційний процес, що зв'язує лексеми з однаковими формами, що належать до різних частин мови. Він виділяє два види конверсійних трансформацій: транспозитивні, які характеризуються зміною частини мови, залишаючи когнітивну частину незмінною, і лексичні, які змінюють як частину мови, так і когнітивну частину [28, с. 123].

Поняття «конверсії» вивчали британські граматики відносно рано. А. Лейн наголошував на тому, що дієслова можуть утворюватися від іменників і прикметників шляхом додавання дієслівного закінчення до іменника або прикметника [40, с. 35].

Конверсія поширена у багатьох мовах, але в англійській вона виявляється особливо часто. Це можна пояснити тим, що англійська мова майже не має морфологічних ознак, які б чітко вказували на частину мови. В англійській мові флексії частин мови майже не зустрічаються [21, с. 34].

Історія розвитку конверсії в англійській мові є цікавою історичною темою, яка проливає світло на еволюцію мовлення. Починаючи з давніх часів і до сучасності, конверсія, як спосіб утворення слів, відігравала значну роль у формуванні англійської лексики. Перегляд історичних документів та лінгвістичних досліджень дозволяє краще зрозуміти, як змінювалися мовні структури та які чинники сприяли поширенню конверсії.

Кожен період в історії має свої унікальні риси та явища, які впливають на суспільство та мову. Англійська мова, як одна з найбільш поширених, на сучасному етапі досліджує певні зміни, що виникають через різноманітні соціокультурні

фактори. Серед особливостей її сучасного розвитку - активна неологізація. Щорічно словники поповнюються приблизно тисячею нових лексичних одиниць і виразів, які походять з різних сфер суспільного життя. Ці нові лексичні одиниці вводяться в мову різними способами: від запозичень з інших мов до внутрішніх трансформацій англійської мови. Одним із найпродуктивніших методів словотвору на сьогодні є конверсія [12, с. 29].

Починаючи з 1150 року, спостерігається зростання кількості похідних дієслів, які утворені конверсією від прикметників, і з XIII-XIV століття – дієслів від прислівників і вигуків. Граматична омонімія багатьох англійських дієслів та іменників, виникла внаслідок втрати флексій, є лише однією з причин зародження конверсії як нового способу словотворення. Збіг за формою різних слів дав можливість утворювати нові слова аналогічно.

Ч. Барбер виокремлює п'ять типів аналогій, які сприяли розвитку конверсії на той період:

а) у давньоанглійській мові існували слабкі дієслова, утворені від іменників (типу *lufu* – *lufian*, *fyr* – *fyrian*) разом з іменниками, що виникли внаслідок чергування голосних кореня сильних дієслів (*wyrcean* – *weorc*, *sniwan* – *snaw*). Такі слова співпадали за формою аналогічно тим парам, які стали омонімами в результаті втрати флексій.

б) іменник, який не мав однокореневого дієслова, одержав можливість утворювати його, а дієслово - іменник.

в) формальна аналогія, за якою утворюються іменники від дієслів *to affright*, тому що іменний *fright* звучав так само, як і дієслово *to fright*. За цим типом були утворені іменники *aggrace*, *arise*, *avow*, *avail* (за аналогією з існуючими парами в мові (n) - *grace* (v), *rise* (v) - *rise* (n), *vow* (v) - *vow* (n), *vail* (n) - *vail* (v)).

г) пізніше з'явилися конверсійні похідні дієслова зі значенням "завершити дію, характерну для даної особи".

д) утворення за конверсією дієслів *to fer*, *to ferret*, поряд з існуючими дієсловами *to firk* «бити, вдаряти» [27].

Англійська мова має значний запас слів, багато з яких утворені за допомогою конверсії протягом різних періодів історії. Існують випадки як традиційної, так і випадкової конверсії. Традиційна конверсія відноситься до стандартних вживаних слів, що занесені до словників, наприклад, *"to age"*, *"to cook"*, *"to love"*, *"to look"*, *"to capture"* та інші. Випадкове використання конверсії також досить поширене; дієслова та прикметники можуть бути утворені з іменників або навпаки, щоб зробити значення більш наочним. У сучасній англійській мові багато прикладів випадкової конверсії, наприклад: *"to girl the boat"* (від "дівчина" і "човен"); *"when his guests had been washed, mended, brushed and brandied"* (коли його гостей вирашковано, зашито, вичищено та поставлено на бренді) [31].

Дж. Грінвуд, зауважував, що багато іменників і деякі прикметники, а часом і інші частини мови, які вживаються як дієслова, набувають функціональну дієслівну форму. Наприклад, *"a house"* стає *"to house"*, *"fish"* - *"to fish"*, *"an oil"* - *"to oil"*. Він був першим серед граматиків, хто звернув увагу на синтаксичну особливість цього явища. Аналізуючи різні підходи до визначення конверсії у мовно-історичному контексті, можна зробити висновок про його неоднозначність та різноманіття трактувань. Проте не можна заперечити, що конверсія є активним та живим процесом утворення слів, особливо в сучасній англійській мові, що пояснюється особливостями граматичної структури та специфікою словотвору [40, с. 115].

Ще однією причиною, що сприяла виникненню конверсії, є явище, відоме як «зворотне словотворення» (backformation). Процес «зворотнього словотворення» став однією з причин утворення омонімічних пар слів, що вплинули на розвиток конверсії. Наприклад, в результаті зворотного словотворення виникло дієслово *"to text"* від іменника *"text"*.

Цей засіб словотвору, був активно використовуваний на всіх етапах розвитку англійської мови, проте його активність ще більше зросла у середині 90-х років ХХ століття. Незважаючи на це, не всі конверсійні форми, що активно вживаються у сучасному мовленні, відображені в словниках. Більшість дослідників застосовують діяхронічний підхід до вивчення цього явища, що обмежує можливість аналізу

конверсії у сучасному контексті. Кількість лексичних одиниць, сформованих через конверсію в англійській мові, постійно зростає з кожним роком, що потребує додаткових наукових досліджень [13, с. 164].

(а) Нульова афіксація (zero-affixation). Ідея, що конверсія реалізується через нульовий морф, має тривалу традицію від Маршанда і далі, спираючись на аналогію з вираженими експонентами ($V \rightarrow N$ через *-ation/-ing* тощо). Такий підхід забезпечує морфологічну симетрію парадигми дериваційних типів і пояснює регулярність семантичних патернів, однак потребує прийняття нефонетичних експонентів у морфеміці [50, с. 294-295].

(б) Релістинг у лексиконі (*relisting*). У межах лексикалістських моделей (зокрема в інтерпретаціях, пов'язаних із працями Р. Лібер) конверсія – це повторне занесення одиниці до ментального лексикону з новим синтаксичним типом, без морфемної операції. Перевагою є економія постулатів морфемного рівня; критики, однак, відзначають наявність граматичних обмежень і продуктивних шаблонів, які виглядають саме як словотвірні правила, а не довільне «перепризначення». [60]

(в) Синтаксичні та змішані моделі. Окремі підходи розташовують конверсію на інтерфейсі морфології та синтаксису, трактуючи її як категоріалізацію кореня у синтаксичній структурі без лінійного вираження (напр., у теоріях, де категоріальні голови *n*, *v*, *a* можуть бути нульовими). Великі граматики англійської (CGEL) фіксують емпірні наслідки такої зміни на рівні керування, валентності та розподілу. [43].

(г) Когнітивні підходи. Дослідження Р. Twardzisz у когнітивній граматиці трактують нульову деривацію як регулярне перепрофілювання концептуальної структури: вибір нової категорії фокусує інші аспекти тієї ж концептуальної сцени (подія, інструмент, результат тощо). Це пояснює передбачувані семантичні зрушення при $N \rightarrow V$ чи $V \rightarrow N$ [62, с. 72-74].

Синтетичні огляди "Oxford Research Encyclopedia"; сходяться на тому, що поза теоретичними розбіжностями конверсія функціонує як регулярний інвентарний механізм англійського лексикону з чіт.

Питання про умови виникнення конверсії залишається предметом активної дискусії серед лінгвістів. Деякі дослідники стверджують, що конверсія виникла на початку XIII століття, коли форми основи у парадигмі дієслова та іменника стали уніфікованими, а їх морфологічні форми збіглися через граматичну омонімію. Інші дослідники переконані, що конверсія існувала ще у давньоанглійській мові. У творах В. Шекспіра та Д. Мільтона можна знайти приклади конверсивного та префіксально-конверсивного словотворення, які залишаються продуктивними й до цього дня: наприклад, *easy*, як прикметник та прислівник, та *besot*, *bedog*, *beflea*, як дієслова. Остаточно механізм конверсивного словотворення сформувався в період становлення літературної англійської мови, що припадає на XV-XVII століття. Розглядаючи конверсію у діяхронії як поширений спосіб словотворення, вчені наводять різні дані про її продуктивність в англійській мові [21, с. 223].

Оскільки конверсія не має чіткого тлумачення через відсутність однозначних словотвірних значень у похідному слові, а різні дослідження не дозволяють вважати питання про словотвірну сутність конверсії вирішеним, вивчення цього словотвірного процесу, як автономного, так і взаємодії з іншими типами творення слів, залишається актуальним. Особливу увагу слід звернути на взаємодію конверсії з іншими процесами словотворення, такими як суфіксація, префіксація та словоскладання.

Отже, у результаті аналізу історичного нариса розвитку конверсії в англійській мові видно, що це явище виявилось досить продуктивним на всіх етапах її розвитку. І хоча існують різні пояснення та підходи до трактування походження та природи конверсії, узагальнюючи представлені дані, можна стверджувати, що конверсія виникла як результат еволюції мовної системи, спричиненої різноманітними факторами, такими як граматична омонімія, зворотне словотворення та інші.

Розвиток конверсії відбувався паралельно з етапами розвитку самої мови, а його продуктивність з часом зростає, що зумовило необхідність подальшого дослідження цього явища.

1.2. Класифікація типів конверсії у сучасній англійській мові

У сучасній англістиці класифікація типів конверсії передбачає розгляд різноманітних напрямів змін частин мови, зосереджених на процесах, які зазвичай трапляються найчастіше. Класифікація типів конверсії в англійській мові охоплює кілька патернів, де словотвірні перетворення відбуваються без формальних змін, часто називані *"zero derivation або functional shift"*. Найпоширенішим напрямом є перехід від іменників до дієслів, що отримав назву *"verbification або verbalizing conversion"*. Такі словотвірні трансформації особливо активні в сучасному лексичному просторі, де такі утворення, як *"to message, to mentor або to impact"* широко використовуються у медіа-, бізнес- та інтернет-дискурсі.

У монографії М. Бізе "Розвиток конверсії в англійській мові" представлено десять типів-моделей конверсії [31, с.124]:

1. Іменник → дієслово: *"Her leadership might take us to success / We need to leadership this project effectively"*.
2. Дієслово → іменник: *"to dance → dance: His elegant dance impressed everyone / The dance at the party was unforgettable"*.
3. Прикметник → дієслово: *"bright (Adj) → to brighten (V): The sun's rays brighten the room / Her smile never fails to brighten my day."*
4. Прикметник → іменник: *"modern (Adj) → modernity (N): The modernity of their approach is commendable / We should embrace the modernity of technology."*
5. Прикметник → прислівник: *"loud, clear, strong → loudly (Adv): She spoke loudly to be heard over the crowd / The music played loud, clear, and strong."*
6. Прислівник → дієслово: *"slowly (Adv) → to slow (V): The car slowed as it approached the intersection / He slowed his pace to match hers."*

7. Прислівник → іменник: *"above (Adv) → above (N): The birds flew high above / The painting hung on the wall above."*
8. Вигук → дієслово: *"wow (Inter) → to wow (V): Her performance wowed the audience / The magician wowed us with his tricks."*
9. Вигук → іменник: *"ouch → ouch: She exclaimed "Ouch!" when she stubbed her toe / I heard an "Ouch!" from the next room."*
10. Сполучник → іменник: *"and → conjunctions, but → buts: Conjunctions like "and" are crucial in forming complex sentences / He refused to listen to any ifs, ands, or buts."*

Ці приклади ілюструють, як слова можуть змінювати свою форму та функцію, перетворюючись з іменників на дієслова, з дієслів на іменники та інші частини мови, що демонструє багатогранність процесу конверсії.

Серед інших, менш типових, але важливих форм конверсії, можна виділити утворення іменників із службових слів, коли, приміром, англійці вживають *"ins and outs, whys and wherefores, ups and downs"*. Цей тренд демонструє, що конверсія не обов'язково стосується лише відкритих класів, а іноді охоплює й службові елементи мови, перетворюючи їх на лексичні одиниці зі спеціальним значенням і вживанням

Існує також явище, яке граматисти називають *"secondary conversion"* або трансформації у межах однієї частини мови. Наприклад, неконкретний, абстрактний іменник може набути конкретного або рахункового значення, як у випадку *a coffee* (a cup of coffee) або *two coffees*, що проявляє, як конверсія може впливати на граматичні підкласи (рахунковість, абстракція) всередині іменникової категорії [57, с. 35].

Згідно з міжнародною класифікацією, конверсія може відбуватися через чотири первинні основи [8]. Ось приклади з кожного типу:

1. Проста основа, яка зберігає свою структуру та не розкладається на окремі частини:

- *"a walk"* (прогулянка) → *"to walk"* (гуляти)
- 2. Афіксальні основи, що містять додатковий афікс:
 - *"a laugh"* (сміх) → *"to laugh"* (сміятися)
- 3. Важкі основи, які мають декілька коренів або більше:
 - *"a breakfast"* (сніданок) → *"to breakfast"* (снідати)
- 4. Словосполучення як вихідна основа, де конверсія відбувається між сполученнями іменників або прикметників:
 - *"a break"* (перерва) → *"to break"* (розбивати)

Через активне використання неологізмів і застосування конверсія стала звичним способом словотворення, що набуває популярності та поширення в сучасні часи.

Прийнято вважати, що на сьогоднішній день найбільш ефективними способами словотвору є афіксація, словоскладання, конверсія і скорочення.

Афіксація полягає в утворенні нових слів шляхом додавання суфіксів або префіксів до основи слова. Суфікси тісніше пов'язані з основою і використовуються для зміни частини мови (наприклад: *courageous*, *dictation*), в той час як префікси змінюють семантику слова і можуть бути більш самостійними лексично (наприклад: *anti-missile*, *postwar*). Афікси, які використовуються для створення багатьох нових слів, вважаються продуктивними, особливо якщо вони є частиною старої англійської лексики.

Словоскладання є одним з найдавніших і універсальних способів словотвору в англійській мові. Цей процес полягає у поєднанні двох основ, як правило, омонімічних словоформ англійської мови. Словоскладанню можуть підлягати як прості основи (наприклад: *cowboy*, *spaceship*), так і основи похідні (наприклад: *pen-holder*, *baby-sitter*). Спосіб поєднання слів може бути нейтральним, коли обидві основи поєднуються «встик», або ж за допомогою з'єднувального елемента.

Скорочення – це спосіб словотворення, при якому нові слова утворюються шляхом скорочення основи. Цей процес призводить до виникнення аббревіатур –

слів з неповною основою. Прості аббревіатури формуються шляхом відкидання останнього або першого складу основи, як у випадку *"caps"* (від *"capital letters"*) або *"ad"* (від *"advertisement"*). Складні аббревіатури утворюються шляхом скорочення і складання основ, і вони складаються з перших букв або складів слів та основ, наприклад, *"Interpol"* (від *"International police"*) або *"hi-fi"* (від *"high fidelity"*). Слова можуть скорочуватися будь-якими фрагментами, незалежно від морфемних одиниць, наприклад, *"doc"* (від *"doctor"*), *"frig"* (від *"refrigerator"*), *"phone"* (від *"telephone"*). Частіше за все, зустрічаються кінцеві скорочення, наприклад, *"exam"* (від *"examination"*), *"doc"* (від *"doctor"*)

Співвідношення конверсії з іншими способами словотворення є важливою темою в лінгвістиці, оскільки воно відображає гнучкість мови та її здатність до творення нових слів.

Афіксація, як один із найпоширеніших способів словотворення, доповнює конверсію шляхом додавання суфіксів або префіксів до основи слова. Цей процес може змінювати значення основи або відтворювати слова в різних частинах мови. Наприклад, утворення прикметників або іменників за допомогою суфіксів *-able* або *-ness*. Наприклад, утворення іменника *"teacher"* від дієслова *"to teach"* є прикладом конверсії, а утворення прикметника *"friendly"* від іменника *"friend"* - прикладу афіксації.

Конверсія також може співіснувати з основоскладанням, коли дві або більше словотворчих основ об'єднуються, щоб утворити нове слово.

Наприклад, слово *"sunset"* утворюється зі слова *"sun"* і *"set"*, але також може бути утворене конверсією, коли іменник *"sunset"* перетворюється в дієслово *"to sunset"*.

Скорочення, хоча це менш розповсюджений спосіб словотворення, також може співіснувати з конверсією. Відкидання або скорочення частин слів може призвести до виникнення аббревіатур, які в подальшому можуть стати частиною мовного стандарту.

Наприклад, слово *"advertisement"* може бути скорочене до *"ad"*, яке перетворюється в дієслово *"to ad"*, що означає розміщення оголошення.

Британські мовознавці зазначають, що в англійській мові конверсія є особливо поширеною через мінімальність формальних маркерів. Процес не вимагає морфологічної адаптації чи зміни написання, що робить його гнучким і продуктивним. Водночас дослідники, як-от Bauer, звертають увагу на те, що хоча в англійській конверсія здається вільною, є винятки, наприклад, коли утворення дієслова з похідного іменника блокується наявністю суфіксального відповідника (*arrival* → *to deny* – **ne** *to denial*).

У наукових підходах, про які йдеться в "Oxford Research Encyclopedia", обговорюється поділ конверсії на кілька моделей, включно з традиційною нульовою деривацією, концепцією повторного включення одиниці до лексикону (*relisting*) або ж трактуванням як феномену, що лежить на межі морфології і синтаксису. Проте незалежно від теоретичної рамки, визнано, що конверсія є ключовою стратегією словотвірного збагачення в англійській мові, що охоплює як відкриті, так і рідше опрацьовані частини мови.

Отже, конверсія існує в контексті багатьох інших способів словотворення і взаємодіє з ними, сприяючи розвитку мовної системи та розширенню її лексичного складу.

1.3. Роль конверсії у словотвірній системі англійської мови

Англійська мова переживає значні трансформації через технологічний прорив та соціокультурні зміни. У XXI столітті особливу цінність має можливість пояснення певного слова чи поняття найкоротшим і найбільш зрозумілим способом. У світі технологічних відкриттів та наукового прогресу поява такого терміна, як "інтернет", конверсія стає невід'ємним інструментом конкретизації та ущільнення певних лексичних одиниць [21].

Цей процес забезпечує швидке введення нових термінів у мову, роблячи їх доступними та зрозумілими для широкого кола людей. Конверсія дозволяє використовувати вже існуючі слова в нових контекстах, забезпечуючи ефективне спілкування в сучасному інформаційному суспільстві. Таким чином, вона

відображає не лише еволюцію мови, а й відповідає потребам сучасного світу, де швидкість та доступність інформації мають величезне значення.

Феномен конверсії проявляється як ключовий механізм лексичної мобільності: одна й та ж форма може одночасно виконувати функції іменника, дієслова або прикметника, змінюючи лише синтаксичну та смислову роль. Наприклад, слово *run* у реченнях *I like to run* → дієслово, та *She went for a run* → іменник, демонструє збереження графічної форми, але зміну граматичного статусу. Окрім того, конверсія має семантичні наслідки: утворені лексеми зберігають базове значення, водночас адаптуючи його під нову синтаксичну роль – це можна спостерігати на прикладі *email*, який трансформується з іменника (електронне повідомлення) у дієслово (надсилати повідомлення) без формальних змін.

На семантичному рівні конверсія демонструє широку варіативність стосунків між базою та похідним елементом – це можуть бути патерни як результативності, інструментальності, локативності тощо, які зацікавлено досліджують лінгвісти, зокрема, I. Plag та L. Bauer. Така семантична регулярність сприяє запозиченню конверсії як мовний ресурс для швидкого словотворення.

Конверсія існує в різних формах, особливо цей процес стає дедалі популярнішим у наші дні. Зазвичай немає проблем з перекладом конверсії або подібних семантичних конструкцій, але через велику кількість неологізмів іноді виникають певні труднощі. До того ж, у англійській мові не завжди можна визначити частину мови за словом, не використовуючи його в реченні. Це призводить до припущення, що безліч слів зазнали змін та отримали нове значення.

Конверсія, яка в основному перетворює іменник в дієслово (наприклад, іменник "*a walk*" (прогулянка) під час конверсії набуває значення дієслова і означає "гуляти"), є найбільш поширеною моделлю. Подібні випадки можна зустріти безліч у англійській мові, такі як "*n number*" (іменник числа) vs. "*v number*" (дієслово нумерувати), "*n a swim*" (іменник плавання) vs. "*v to swim*" (дієслово

плавати), "*n spy*" (іменник шпигун) vs. "*v spy*" (дієслово шпигувати), та інші. Аналогічні форми конверсії можна спостерігати й у німецькій мові [8, с. 44].

Для кращого розуміння функцій конверсії було розроблено певну класифікацію різновидів [8, с. 15]:

1. творення дієслів (вербалізація): Наприклад, слово "*assignment*" (завдання) (іменник) перетворюється на "*to assign*" (призначати) (дієслово).
2. творення іменників (субстантивізація): Наприклад, слова "*entertainment*" (розвага), "*companion*" (товариш) використовуються як іменники.
3. творення прикметників (ад'єктивізація): Наприклад, "*book*" (книга) перетворюється на "*bookish*" (книжковий), "*adventure*" (пригода) - на "*adventurous*" (відважний).
4. творення прислівників (адвербалізація): Наприклад, "*day*" (день) перетворюється на "*daily*" (щоденно), "*week*" (тиждень) – на "*weekly*" (щотижня).

Конверсія може бути транспозитивною або словотворчою (лексичною). У випадку транспозитивної конверсії синтаксична якість слова змінюється, але його когнітивне значення залишається незмінним. Це відбувається без застосування спеціальних словотворчих засобів, лише шляхом зміни граматичних форм.

У лексичній конверсії, навпаки, дериватор може змінити своє когнітивне значення, при цьому зберігаючи або змінюючи свою синтаксичну якість. Відмінність полягає в тому, що в лексичній конверсії зміна частини мови не обов'язкова, хоча вона часто відбувається [50].

За словами Солошенко-Задніпровської Н. К., найбільш продуктивним видом конверсії є субстантивація. Вона підкреслює, що утворення іменників від прикметників відбувається значно частіше, ніж від дієслів. Вербалізація (утворення дієслів від іменників) використовується рідше. А найменш поширеними типами конверсії є ад'єктивізація та адвербіалізація.

Головною рисою конверсії як словотвірного процесу є формування нового слова з іншим лексико-граматичним значенням. Цей процес супроводжується своєрідним переосмисленням початкового значення слова, його "поворотом" та розглядом у новому контексті. Водночас, цікавою особливістю є те, що нове слово,

утворене за допомогою конверсії, завжди зберігає частину семантики свого вихідного кореня. Саме тому значення конверсійних слів часто легко зрозуміти з контексту [22, с. 130].

У сучасній англійській мові спостерігається явище повторної конверсії, особливо при утворенні похідних від простих і складених твірних основ. Це свідчить про високу продуктивність конверсії як способу словотворення. Важливою тенденцією в конверсивному словотворенні є співучасть конверсії з іншими методами словотвору при формуванні нових слів. Взаємодія конверсії з основоскладанням, префіксацією, суфіксацією, скороченням та зрощенням свідчить про те, що зміни та розвиток словотвірних методів в англійській мові відображають внутрішні закономірності її розвитку.

Дубравська Д. зазначає, що конверсія може відбуватися у незвичайних ситуаціях [5, с. 78-80] включаючи ті, які не є типовими для цього процесу. Наприклад, незлічувальні іменники можуть бути перетворені на злічувальні, неперехідні дієслова - на перехідні, прикметники без ступенів порівняння можуть бути порівнювані, а прикметники, що вживаються лише в однині, можуть бути утворені в збірні іменники множини. Також конверсія відбувається від прийменників у фразеологізмах, утворюючи іменники, а від прислівників "*why*" та "*wherefore*" можуть бути утворені іменники "*whys and wherefores*". Навіть від вказівного займенника "*that*" може бути утворено прислівник "*that*". Така різноманітність використання конверсії свідчить про її гнучкість та універсальність у формуванні нових слів у мові.

На сучасному етапі розвитку конверсії в англійській мові спостерігається кілька ключових тенденцій. По-перше, зростає кількість випадків перетворення іменників у дієслова, особливо при формуванні нових слів. Далі, спостерігається недопродуктивне утворення іменників від прикметників через використання афіксації. Також наростає популярність конверсії фразових дієслів або дієслів з післяслогами. Ще однією тенденцією є субстантивація прикметників за допомогою суфікса "*-ic*", особливо в галузі наукових термінів.

Дослідження конверсії як словотвірного механізму англійської мови супроводжується низкою дискусійних питань, які й досі залишаються предметом наукових дебатів. Одним із найважливіших аспектів є проблема нульового морфа, яку зокрема виділяє Г. Маршал. Прихильники цього підходу вважають, що конверсія є різновидом афіксації, де зміна частиномовної належності пояснюється наявністю «нульового афікса». Такий погляд дає змогу вписати конверсію у ширшу систему словотворчих процесів та побачити у ній симетрію з вираженими суфіксальними моделями (*to educate* → *education*, *to run* → *a run*). Проте критики підкреслюють, що визнання нульового морфа є теоретичною гіпотезою, яка не має емпіричного підтвердження на рівні матеріальної форми, і тому його існування можна розглядати як надлишкове припущення. Вони пропонують альтернативні пояснення, зокрема концепцію «повторного внесення» одиниці до лексикону з новим граматичним статусом (*relisting*), яке не потребує гіпотетичного нульового афікса [50].

Не менш складним є питання напрямку словотвірного процесу. У багатьох випадках визначити, що саме є похідним – іменник чи дієслово, – досить проблематично. Наприклад, у парі *to stone* – *a stone* інтуїтивно зрозуміло, що вихідним словом є іменник, тоді як у прикладах *to run* – *a run* історичний розвиток не завжди однозначно дозволяє встановити першоджерело. Деякі лінгвісти пропонують орієнтуватися на дистрибутивні тести (наприклад, наявність об'єктної валентності в дієсловах), інші ж вважають, що конверсія є симетричним процесом, де значення «вихідної» і «похідної» форми не завжди принципове [54, с. 111].

Дискусії також точаться навколо співвідношення конверсії з синтаксисом. Частина дослідників наголошує, що цей процес є цілком морфологічним, адже він призводить до появи нової лексеми з власним набором морфосинтаксичних властивостей [54, с. 114]. Інші ж переконані, що конверсія виникає саме на межі морфології та синтаксису: зміна категоріальної належності не супроводжується дериваційними морфемами, а тому відображає радше синтаксичну операцію «категоріалізації» кореня в структурі речення [55].

Додатково у сучасній когнітивній лінгвістиці все частіше порушується питання про семантичну мотивацію конверсії: передбачається, що перехід від однієї частини мови до іншої пов'язаний із перепрофілюванням концептуальної структури. Наприклад, у випадку *to bottle* актуалізується дія, спрямована на предмет, що позначений іменником *bottle*, тоді як у *a run* відбувається перенесення уваги від дії на сам факт чи результат цієї дії [62, с. 57-76].

Основні полемічні точки у дослідженні конверсії можна звести до трьох взаємопов'язаних проблем: визнання чи заперечення існування нульового афікса, визначення напрямку словотвірного процесу та окреслення статусу конверсії як морфологічного чи синтаксичного явища.

Підсумовуючи викладене, аналіз поняття та лінгвістичної сутності конверсії дає підстави стверджувати, що вона є одним із найпродуктивніших і водночас найекономніших способів творення нових слів у сучасній англійській мові. Її сутність полягає у зміні частиномовної належності слова без формальних показників, що дозволяє значно збагачувати словниковий склад і робити мову гнучкішою, динамічнішою та здатною оперативно реагувати на комунікативні потреби носіїв.

Важливим наслідком функціонування конверсії є поява нових лексем, які мають власні семантичні та граматичні характеристики. Вона сприяє розвитку системи словотвору не лише на морфологічному, а й на когнітивному рівні, оскільки відображає здатність носіїв мови переосмислювати вже відомі одиниці та використовувати їх у нових функціях. Саме завдяки конверсії англійська мова демонструє високу продуктивність у творенні дієслів із іменників та іменників із дієслів, що особливо помітно у сфері неологізації, зокрема в медійному та інтернет-дискурсі.

Разом з тим, попри очевидну продуктивність цього процесу, у науковому середовищі зберігається чимало дискусійних питань, зокрема щодо формального механізму конверсії, напрямку дериваційних відношень та меж її морфологічної й синтаксичної інтерпретації. Це свідчить про багатогранність явища і про необхідність подальших досліджень у цьому напрямі, особливо з урахуванням

когнітивних та комунікативних підходів, які дозволяють розглядати конверсію не лише як суто формальну операцію, а як відображення глибинних закономірностей мовного мислення.

З огляду на це, конверсію можна визначити як ключовий елемент словотвірної системи англійської мови, що поєднує морфологічні, синтаксичні та семантичні аспекти. Вона не лише забезпечує постійне оновлення лексичного складу, а й виконує важливу когнітивну функцію, адже дозволяє мовцям економно виражати нові поняття на основі вже відомих форм. Саме тому конверсія становить значний інтерес не лише для лінгвістів, а й для методистів, адже її вивчення сприяє кращому розумінню закономірностей розвитку словникового запасу й може бути ефективно використане у процесі формування лексичної компетентності студентів, які вивчають англійську мову.

РОЗДІЛ 2. КОНВЕРСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

2.1. Поняття англомовної лексичної компетентності та її структура.

Проблема визначення поняття «лексична компетентність» є однією з ключових у сучасній методиці викладання іноземних мов, оскільки саме вона безпосередньо пов'язана з ефективністю іншомовної комунікації. Лексика традиційно вважається «будівельним матеріалом» мови, а володіння словниковим запасом розглядається як базова умова мовленнєвої діяльності. Проте в науковій літературі існують різні підходи до розуміння сутності лексичної компетентності, що зумовлено багатогранністю цього феномену.

У класичних працях із лінгводидактики поняття лексичної компетентності розглядалося переважно як здатність володіти достатнім обсягом словникового запасу для забезпечення комунікативних потреб. Наприклад, ще В. Гумбольдт і О. Єсперсен підкреслювали, що лексика є центральною частиною мовної системи, адже саме через слова людина опановує нові поняття і відображає дійсність у мовленні. У подальшому науковці почали відходити від вузького тлумачення цього поняття, розглядаючи його не лише як кількісне накопичення слів, а як якісне вміння оперувати ними у конкретних комунікативних ситуаціях.

У працях західних дослідників другої половини XX ст. Д. Гаймс, Канале і Свейн, поняття «лексична компетентність» починає трактуватися у складі ширшої категорії – комунікативної компетентності. Делл Гаймз, увівши сам термін «комунікативна компетентність», підкреслював, що знання мовної системи саме по собі не гарантує успішного спілкування. Необхідним є ще й уміння доречно використовувати мовні одиниці у конкретному соціальному контексті. Цей підхід став підґрунтям для численних теоретичних моделей, у яких лексична компетентність розглядається як одна з базових складових іншомовної комунікативної компетентності.

Лексична компетентність виступає фундаментом формування комунікативної компетентності [32, с. 285]. Відомий британський лінгвіст і методист Д. Вілкінс, який зробив значний внесок у методику викладання іноземних

мов, підкреслював: навіть маючи обмежені знання з граматики, можна висловити лише небагато, тоді як відсутність лексики унеможливило б будь-яке мовленнєве висловлення [56, с. 3].

О. Бігич визначає мовну компетентність як систему знань, що забезпечує сформованість навичок і вмінь, необхідних для сприйняття, створення та розуміння висловлювань відповідно до соціокультурних норм і правил [18, с. 97].

У моделі М. Канале та М. Свейна виділяються чотири основні компоненти: граматична, соціолінгвістична, дискурсивна та стратегічна компетентності. Лексична компетентність у цій концепції трактується як складова граматичної компетентності, тобто здатність володіти системою мовних засобів, у тому числі лексикою, що забезпечує правильність побудови висловлювання [33]. Водночас у подальших дослідженнях М. Селсе-Мурсіа лексика виокремлюється як самостійний об'єкт уваги, що свідчить про зростання значення лексичної компетентності в загальній системі формування мовленнєвих умінь [35].

Сучасні українські та європейські науковці, такі як С. Ніколаєва, підкреслюють, що лексична компетентність включає не лише знання значення слів, але й уміння адекватно використовувати їх залежно від контексту, добирати синоніми, антоніми, розпізнавати семантичні відтінки, а також розуміти словотвірні моделі [17]. Наприклад, у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти (CEFR-2001) лексична компетентність визначається як здатність оперувати лексичними одиницями, що включають окремі слова, сталі вирази, ідіоми та кліше [9]. Важливим аспектом тут є також уміння розпізнавати й продукувати похідні та новоутворені слова, що безпосередньо пов'язує цю компетентність із словотвірними процесами, зокрема конверсією.

Підкреслюємо, що сучасна методика викладання іноземних мов не зводить лексичну компетентність лише до накопичення словникового запасу. Вона трактується як інтегроване утворення, яке охоплює декілька рівнів: когнітивний (знання значення і форми слова), операційний (уміння правильно застосувати його у мовленні), комунікативно-прагматичний (доречність використання у конкретній ситуації спілкування). У цьому контексті лексична компетентність є не статичним

набором слів, а динамічною системою, що формується у процесі постійного використання мови.

З огляду на це, можна виокремити кілька теоретичних підходів до визначення лексичної компетентності:

1. Лінгвістичний підхід, у межах якого лексична компетентність розглядається як частина мовної компетентності, що забезпечує знання значень слів та їх граматичних характеристик [56].

2. Комунікативний підхід, де вона постає як здатність доречно і ефективно використовувати лексичні одиниці у процесі міжособистісної взаємодії [44; 33].

3. Когнітивно-психолінгвістичний підхід, що розглядає лексичну компетентність як систему ментальних репрезентацій, які зберігаються у пам'яті й актуалізуються під час мовленнєвої діяльності.

Мовна (або лінгвістична) складова охоплює знання та вміння, безпосередньо пов'язані з лексичною системою англійської мови. Вона включає: знання значень слів та їхніх відтінків; володіння синонімічними рядами; розуміння полісемії та омонімії; знання морфологічних особливостей (словотвір, включно з конверсією, афіксацією тощо); навички правильного слововживання у граматичних структурах.

Комунікативна складова визначає здатність мовця використовувати набуті лексичні знання у процесі спілкування. Вона полягає не лише у правильному доборі слів відповідно до ситуації, але й у вмінні враховувати соціально-культурний контекст, стилістичну доречність та прагматичні наміри співрозмовника. Саме ця складова перетворює статичне знання слів у динамічний інструмент комунікації. За визначенням M. Canale і M. Swain, комунікативна компетентність охоплює і лексичні ресурси, і здатність доречно застосовувати їх у різних сферах мовленнєвої діяльності. Таким чином, лексична компетентність у комунікативному вимірі виявляється як уміння добирати оптимальні мовні засоби для досягнення комунікативної мети – будь то офіційний виступ, неформальна розмова чи академічне письмо.

Когнітивна складова лексичної компетентності пов'язана з особливостями мисленнєвої діяльності, що забезпечує засвоєння, збереження і відтворення лексичного матеріалу. Вона включає стратегії обробки інформації, механізми пам'яті, асоціативні зв'язки та ментальні схеми, що активуються під час використання лексики.

У науковій літературі наголошується, що три зазначені компоненти не існують ізольовано, а функціонують у тісній взаємодії. Мовна складова створює необхідну базу знань, комунікативна визначає можливість практичного застосування, а когнітивна забезпечує внутрішні механізми ефективного засвоєння та актуалізації лексики.

Лексичні знання можна визначити як відображення у свідомості студентів результату засвоєння лексичної системи іноземної мови у вигляді уявлень про її структуру та правила використання [24, с. 43].

Активний лексичний мінімум становить той обсяг лексики, яким учні повинні володіти для вираження власних думок у письмовій та усній формах, а також для розуміння висловлювань інших під час читання й аудіювання. Пасивний лексичний мінімум, своєю чергою, охоплює лексику, яку учні не відтворюють у мовленні, але повинні розпізнавати під час сприйняття чужих думок в усній та письмовій формах [18, с. 221].

У сучасній методиці навчання іноземних мов лексична компетентність розглядається не як ізольований елемент, а як невід'ємна частина іншомовної комунікативної компетентності. Це пояснюється тим, що ефективна комунікація іноземною мовою неможлива без достатнього лексичного запасу, а також без уміння доречно використовувати його відповідно до ситуації спілкування. Саме тому дослідження місця лексичної компетентності у структурі комунікативної компетентності має важливе теоретичне й практичне значення.

Класична модель комунікативної компетентності, запропонована М. Canale та М. Swain, складається з граматичної, соціолінгвістичної, дискурсивної та стратегічної компонентів [33]. Лексична компетентність у цьому підході трактується як частина граматичної компетентності, оскільки знання словникового

запасу розглядається поряд із морфологічними та синтаксичними нормами. Водночас у подальших розробках, зокрема у моделі М. Celce-Murcia, лексичний аспект отримує більшу автономність і визначається як основа комунікативної діяльності, без якої неможливе ані формування дискурсу, ані стратегічна взаємодія у мовленні [35].

Згідно з дослідженнями D. Hymes, комунікативна компетентність охоплює не лише знання мовної системи, але й уміння ефективно застосовувати ці знання у конкретних соціальних і культурних умовах [44]. У цьому контексті лексична компетентність виступає ключовим інструментом реалізації комунікативної функції мови: від вибору окремих слів і виразів залежить точність, виразність та адекватність повідомлення. Наприклад, для успішного спілкування недостатньо знати загальне слово *good*; необхідно володіти ширшою парадигмою лексем (*excellent, decent, satisfactory, outstanding*), які дозволяють передати різні відтінки оцінки.

Сучасні підходи до навчання іноземних мов підкреслюють, що саме лексика становить ядро комунікації. Граматика визначає правила побудови висловлювання, проте саме лексика наповнює мовлення змістом. Без достатнього словникового запасу комунікативна компетентність залишається обмеженою, оскільки мовець не може адекватно передати власні думки чи зрозуміти партнера по спілкуванню. Таким чином, лексична компетентність виконує функцію фундаменту, на якому базуються всі інші складові іншомовної комунікативної компетентності.

Лексичні знання можна визначити як відображення у свідомості студентів результату засвоєння лексичної системи іноземної мови у вигляді уявлень про її структуру та правила використання [24, с. 43].

І. Річардс [56] одним із перших серед лінгвістів-практиків запропонував концепцію «знання слова». На його думку, вона охоплювала уявлення про частотність появи слова в усному та писемному мовленні, обмеження його використання залежно від функціонально-ситуативних умов, синтаксичні особливості вживання, основну форму та можливі похідні, а також мережу асоціацій, семантичну цінність і різноманітні значення, пов'язані з лексемою.

Зберігаючи загальну структуру, запропоновану J. Річардсом, I. Nation [53;56] доповнив її компонентом вимови, зробивши модель більш повною. Крім того, дослідник чітко розмежував рецептивне та продуктивне знання лексики, підкреслюючи, що продуктивне оперування словом потребує глибшого рівня засвоєння, ніж рецептивне. Згодом I. Nation [53] удосконалив власну класифікацію та визначив, що лексична компетентність включає три складові:

1. Знання форми (усне та письмове оформлення слова, його морфемна структура);
2. Знання значення (зв'язок між формою та змістом, співвіднесеність із реаліями та асоціативні зв'язки);
3. Знання щодо вживання (граматичні функції, сполучуваність і обмеження у використанні).

Активний лексичний мінімум становить той обсяг лексики, яким учні повинні володіти для вираження власних думок у письмовій та усній формах, а також для розуміння висловлювань інших під час читання й аудіювання. Пасивний лексичний мінімум, своєю чергою, охоплює лексику, яку учні не відтворюють у мовленні, але повинні розпізнавати під час сприйняття чужих думок в усній та письмовій формах [18, с. 221].

С. Ніколаєва [17] виокремлює два етапи формування лексичної компетентності:

I етап – ознайомлення з лексичними одиницями (ЛО). Залежно від способу пояснення значень ЛО застосовуються:

- перекладні методи, серед яких:
 - однослівний переклад (tree – дерево, book – книжка, horse – кінь);
 - переклад із кількома значеннями (run – бігати, управляти, тікати, проводити тощо);
 - понадфразовий переклад;
 - тлумачення значення рідною чи іноземною мовою;
 - подання визначення (наприклад: *The word "busy" means that someone or something is occupied or engaged in certain actions or duties. It can be used to describe*

that a person has many tasks, obligations, appointments, work to do, etc. and has little or no free time).

- безперекладні методи, серед яких:

- наочна семантизація (малюнок, фото, предмет),
- мовна семантизація через контекст або приклад (*discover – I can't wait to discover all the new restaurants in this city. Christopher Columbus discovered America.*),
- дефініція іноземною мовою.

II етап – автоматизація дій з новими ЛО активного словника.

На цьому етапі учні вправляються у використанні засвоєної лексики: формують словоформи, словосполучення та речення, складають монологи й діалоги, засвоюють варіанти значення і сполучуваність слів. Основними видами діяльності виступають умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні та продуктивні вправи.

Під час оволодіння лексичним матеріалом можуть виникати труднощі [14], зумовлені:

а) індивідуальними особливостями учнів (тип пам'яті, увага, уява, рівень словникового запасу, особливості мислення, здатність застосовувати компенсаторні знання, розвиток логіки й інтуїції);

б) специфікою іноземної мови (наприклад, в англійській – розбіжність між написанням та вимовою, велика кількість омофонів, “хибні друзі перекладача”: *accuracy* – «точність», а не «акуратність»; *magazine* – «журнал», а не «магазин»; *intelligent* – «розумний», а не «інтелігентний»; а також труднощі з фразеологічними сполученнями);

в) умовами навчального процесу (недостатньо структуровані етапи подання та автоматизації ЛО, неякісний контроль засвоєння, відсутність чіткого лексичного мінімуму).

О. Бігич зазначає, що основним показником рівня сформованості лексичної компетентності виступає правильність [18, с. 233]. Йдеться про адекватність розуміння змісту тексту під час читання й аудіювання, а також про точність

використання лексичних одиниць у мовленні та письмі. При цьому враховується не лише факт наявності, а й кількість допущених лексичних помилок. Перевірка рівня лексичної усвідомленості зазвичай здійснюється опосередковано – через аналіз особливостей іншомовного спілкування, а також за допомогою таких методів, як опитування, анкетування чи тестування.

Отже, лексична компетентність займає центральне місце у структурі іншомовної комунікативної компетентності, поєднуючи знання мовної системи, уміння застосовувати лексику у реальному спілкуванні та когнітивні механізми її актуалізації. Її значущість пояснюється тим, що саме лексика є основним носієм смислу в комунікації, а отже, визначає ефективність і результативність міжкультурної взаємодії англійською мовою.

2.2. Роль словотвірних процесів у розвитку лексичної компетентності

Розвиток англомовної лексичної компетентності безпосередньо пов'язаний із процесами словотвору, оскільки саме словотвір забезпечує постійне збагачення лексики та формування нових семантичних відтінків у вже наявних одиницях. Вивчення словотвірних моделей дозволяє зрозуміти механізми утворення нових слів, що значно полегшує опанування іншомовної лексики та підвищує рівень комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Український мовознавець І. Вихованець слушно зауважив: «Двигун словотвору діяв, діє і діятиме повсякчас, поки з'являтимуться нові предмети, народжуватимуться нові слова і мислі» [25, с. 286-288]. Цю ідею можна поширити на всі мови світу, адже розвиток людства постійно породжує нові явища, поняття та реалії, що зумовлює необхідність безперервного розвитку мови та її пристосування до сучасності.

Словотворення відіграє вагомий роль у збагаченні лексичного запасу на уроках іноземної мови, оскільки дає змогу учням продуктивно формувати нові слова, використовуючи різні мовні моделі. Опрацювання словотворчих механізмів сприяє не лише засвоєнню семантичних відтінків і граматичних правил, а й поглибленню розуміння мови в цілому.

У праці І. Гаврилової «Лексико-граматичні особливості словотворення» пропонується умовний поділ словотворчої системи на чотири складники, які, на нашу думку, є ефективними для збагачення словникового запасу здобувачів освіти:

- Засоби словотворення – префікси, суфікси, корені та інші морфологічні елементи, за допомогою яких утворюються нові слова. Вони допомагають учням встановлювати зв'язок між лексемами та здогадуватися про значення нових слів.
- Моделі словотворення – типові схеми, що лежать в основі утворення нових слів. Їх використання полегшує процес засвоєння та сприяє виявленню мовних закономірностей.
- Типи словотворення – об'єднують слова, побудовані за певними моделями, та відображають характерні способи словотворення. Ознайомлення з ними дозволяє класифікувати нову лексику й систематизувати знання.
- Поля – це групи слів, що об'єднуються за спільною словотвірною моделлю. Їх вивчення формує в учнів уміння орієнтуватися у широкому лексичному просторі та бачити взаємозв'язки між словами [4].

Різні способи словотворення в англійській мові істотно впливають на збагачення словникового запасу учнів на уроках іноземної мови [6, с. 25].

1. Словоскладання (*Compounding*). Поєднання двох і більше основ для утворення нових слів (наприклад, *toothbrush*, *homework*, *smartphone*) розширює можливості створення лексики й допомагає учням розуміти складніші слова, спираючись на знайомі компоненти.

2. Дери́вація (*Derivation*). Використання префіксів і суфіксів (*happiness*, *unhappy*, *readable*) дозволяє легко формувати нові слова та засвоювати закономірності зміни значення і граматичної категорії.

3. Зро́щення (*Blending*). Поєднання частин різних слів (*brunch* – breakfast + lunch, *smog* – smoke + fog) сприяє появі нових одиниць із виразним семантичним забарвленням.

4. Конверсія (*Conversion*). Перехід слова з однієї частини мови в іншу без зміни форми (*to email* – *an email*, *to cook* – *a cook*) розширює граматичні й комунікативні можливості учнів.

5. Аббревіація та скорочення (*Abbreviation, Clipping, Acronyms*). Скорочені форми слів (*info – information, ad – advertisement, NATO, BBC*) роблять мовлення динамічним і відображають тенденції сучасного спілкування.

6. Запозичення (*Borrowings*). Англійська мова активно поповнюється іншомовними елементами (*ballet – з французької, piano – з італійської, karaoke – з японської*), що сприяє розширенню словникового запасу учнів і демонструє міжкультурний вплив.

Отож, різні способи словотворення в англійській мові забезпечують гнучкість та динамічність мовної системи, а також створюють широкі можливості для розвитку лексичної компетентності здобувачів освіти.

Одним із ключових положень сучасної лінгвістики є твердження, що словотвір – це не лише засіб створення нових слів, а й інструмент структуризації знань про світ. Словотвірні процеси в англійській мові функціонують як механізм інтеграції мовного та когнітивного рівнів, адже завдяки ним мовець не просто опановує окремі лексеми, а й засвоює цілі парадигми значень. Наприклад, від дієслова *to teach* утворюється іменник *teacher*, прикметник *teachable*, абстрактний іменник *teaching*. Така мережа словотвірних зв'язків дозволяє учневі вибудовувати системне бачення мови та застосовувати лексику у ширшому діапазоні комунікативних ситуацій.

За Е. Вауер [29], словотвір забезпечує продуктивність мовної системи, дозволяючи створювати теоретично необмежену кількість нових одиниць. Цей процес особливо важливий для англійської мови, яка вирізняється відсутністю розгалуженої системи флексій і водночас високим рівнем морфологічної гнучкості. Завдяки цьому англійська активно використовує афіксацію, конверсію, словоскладання та інші словотвірні засоби. Для розвитку лексичної компетентності це означає, що носій чи вивчальний суб'єкт здатен прогнозувати значення нових слів, навіть якщо раніше не стикався з ними. Наприклад, знаючи корінь *happy* і суфікс *-ness*, можна безпомилково зрозуміти значення слова *happiness*.

У навчанні англійської як іноземної словотвір відіграє роль потужного педагогічного інструменту. І. Нейшн [53, с. 129–131] наголошує, що стратегія

навчання словотвору сприяє формуванню "гнучкого словникового запасу", оскільки студенти опановують не тільки окремі лексеми, а й здатність аналізувати їх структуру. Це дозволяє швидше збільшувати словниковий запас і розвивати здатність до активного використання лексики у мовленні. Крім того, словотвір стимулює когнітивну активність, оскільки вимагає від учня співвідносити морфеми зі значенням і формувати асоціативні ряди між словами.

Словотвірні моделі, зокрема афіксація, словоскладання, аббревіація та конверсія, виконують важливу роль у формуванні як продуктивних, так і рецептивних мовленнєвих навичок. Вивчення словотвірних механізмів дозволяє учням розширювати словниковий запас й більш свідомо користуватися мовними засобами, оскільки вони починають розуміти закономірності утворення та функціонування нових лексичних одиниць. Це актуально для англійської мови, яка характеризується високим рівнем аналітизму та широкими можливостями словотвору, серед яких ключове місце належить конверсії.

У розвитку рецептивних навичок, пов'язаних із розумінням усного й писемного мовлення, знання словотвірних моделей відіграє ключову роль. Коли носій мови чи студент, який вивчає англійську, стикається з новим словом, він нерідко може здогадатися про його значення, спираючись на знайому словотвірну модель. Наприклад, знаючи дієслово *to modernize*, учень без зусиль розуміє зміст похідних одиниць *modernization* чи *modernizer*, оскільки знайомий із моделлю «основа + суфікс». Конверсія у цьому випадку відіграє особливу роль, оскільки дозволяє правильно інтерпретувати слова на кшталт *to email* (як дію) чи *an email* (як об'єкт), навіть якщо вони зустрічаються у тексті вперше. Зауважимо, що саме завдяки конверсії сучасна англійська активно поповнюється новими словами у сферах цифрових технологій, науки, спорту та культури, що підсилює її комунікативний потенціал і водночас створює виклик для тих, хто вивчає мову.

Продуктивні навички – говоріння та письмо – так само значною мірою залежать від засвоєння словотвірних моделей. Коли учні розуміють механізми творення слів, вони здатні більш вільно будувати висловлювання та формувати нові мовні одиниці відповідно до комунікативних потреб. Наприклад, оволодівши

моделлю утворення дієслів від іменників шляхом конверсії, студенти можуть самостійно генерувати такі слова, як *to bottle* («розливати в пляшки»), *to pocket* («покласти в кишеню»), *to chair* («головувати на засіданні»). Це свідчить не лише про розширення словникового запасу, а й про підвищення мовленнєвої гнучкості, що є одним із ключових компонентів англомовної лексичної компетентності.

Окремо слід наголосити, що словотвірні моделі допомагають формувати мовне чуття, яке забезпечує автоматизацію продуктивних і рецептивних навичок. Учень, який засвоїв принципи афіксації чи конверсії, починає інтуїтивно застосовувати їх у мовленні, навіть якщо не зустрічав конкретну лексему у словниках. Це відповідає концепції «морфологічної обізнаності» (*morphological awareness*), яку широко досліджують західні науковці. За їхніми висновками, знання словотвірних моделей суттєво підвищує як рівень читання і розуміння текстів, так і здатність до продукування власних висловлювань.

У методичній літературі [58, с. 71–73] підкреслюється, що особливо продуктивним є навчання словотвору через залучення учнів до вправ, у яких вони повинні утворювати нові слова на основі відомих моделей. Це сприяє одночасному розвитку двох видів навичок: рецептивних (розпізнавання нових слів у тексті) та продуктивних (самостійне використання слів у мовленні). Словотвірні процеси стають не лише інструментом розширення лексичного запасу, але й важливим чинником формування цілісної іншомовної комунікативної компетентності.

Отже, вплив словотвірних моделей на розвиток продуктивних і рецептивних навичок забезпечує здатність розуміти нові слова у контексті, формувати власні висловлювання відповідно до комунікативних потреб, а також розвивають мовне чуття, що є необхідним для вільного й природного володіння англійською мовою. Особливе місце у цьому процесі займає конверсія, адже саме вона забезпечує найбільшу гнучкість у використанні мовних ресурсів і створює умови для інтеграції продуктивних та рецептивних аспектів мовленнєвої діяльності.

2.3. Переваги і труднощі використання конверсії у навчанні англійської

МОВИ

Одним із найбільш ефективних словотвірних механізмів, що забезпечує розвиток лексичної компетентності в англійській мові, є конверсія. Її дидактичний потенціал полягає насамперед у тому, що вона поєднує економність мовних засобів і гнучкість мовленнєвого вираження. На відміну від інших словотвірних процесів, конверсія не вимагає додаткових морфем чи складних трансформацій, а відтак є особливо зручною для педагогічного використання у навчальному процесі. Саме завдяки цій властивості учні швидко засвоюють принципи творення нових слів і одночасно оволодівають навичками їх продуктивного використання у мовленні. Як зазначає Л. Бауер [29, с. 226–228], конверсія виступає одним із найбільш продуктивних засобів словотвору в сучасній англійській мові, і ця її риса робить її цінним ресурсом для формування іншомовної лексичної компетентності.

Важливо підкреслити, що дидактичний потенціал конверсії проявляється не лише у розширенні словникового запасу, а й у розвитку когнітивної гнучкості учнів. Коли студенти вчаться розуміти та застосовувати конверсію, вони водночас опановують здатність швидко переключатися між різними частинами мови, що сприяє кращому розумінню текстів і більш вільному продукуванню власних висловлювань. Наприклад, засвоюючи слово *to book* («замовляти»), учень отримує не лише нове дієслово, але й розвиває здатність усвідомлювати його зв'язок з іменником *a book*, що розширює його семантичну мережу та укріплює мовне чуття. Подібні асоціативні зв'язки відіграють важливу роль у навчанні, адже вони створюють природні когнітивні опори для запам'ятовування.

З точки зору методики викладання, конверсія є надзвичайно зручною для інтеграції у різні види мовленнєвої діяльності. Вона може бути ефективно використана під час роботи з текстами, де учні вчаться розпізнавати слова, утворені шляхом конверсії, а також у завданнях на продуктивне мовлення – діалогах, рольових іграх чи письмових вправах. При цьому особливу цінність має те, що учні можуть самостійно «відкривати» нові слова, керуючись уже знайомими моделями. Це відповідає концепції «відкритого навчання» (*discovery learning*), яка підкреслює значення активного залучення учнів до процесу оволодіння мовою.

Дидактична значущість конверсії проявляється і в тому, що вона дозволяє формувати у студентів стратегічні компетенції – уміння здогадуватися про значення слова у новому контексті та використовувати вже відомі мовні знання для розуміння незнайомих одиниць. Цей процес описується у працях П. Нейшна [53, с. 88-90], який зазначає, що розвиток лексичної компетентності відбувається не лише шляхом механічного заучування, а й завдяки свідомому оволодінню принципами словотвору. Власне, конверсія у цьому плані має особливу перевагу, оскільки вона передбачає оперування вже знайомими словами та їх використання у нових граматичних і семантичних ролях.

Крім того, дидактичний потенціал конверсії можна пояснити з позицій комунікативного підходу у викладанні іноземних мов. Вона створює сприятливі умови для інтеграції лексичного матеріалу у реальні мовленнєві ситуації, оскільки дозволяє учням вільно варіювати мовні одиниці, пристосовуючи їх до контексту спілкування. Як відзначає Д. Шмітт [58, с. 93-95], навчання словотвору має не лише лексичний, але й комунікативний ефект, оскільки розвиває здатність до мовленнєвої адаптації та творчого використання мовних ресурсів.

Дидактичний потенціал конверсії у формуванні англомовної лексичної компетентності полягає у її здатності поєднувати простоту словотвірного механізму з високою ефективністю у розвитку продуктивних і рецептивних навичок. Вона сприяє розширенню словникового запасу, розвитку когнітивної гнучкості, формуванню стратегічних компетенцій та забезпечує комунікативну гнучкість учнів. Саме тому конверсія повинна розглядатися як один із провідних інструментів у системі методики викладання англійської мови.

Попри очевидні дидактичні переваги конверсії, процес засвоєння цього словотвірного механізму студентами супроводжується низкою труднощів, що зумовлені як мовними, так і психолінгвістичними чинниками. Передусім варто зазначити, що для носіїв української чи інших слов'янських мов конверсія є відносно новим та нехарактерним способом словотвору, адже в рідній мові вона майже не функціонує у чистому вигляді. Це призводить до інтерференції: студенти часто намагаються пояснити нові слова через знайомі моделі деривації – афіксацію

або словоскладання, що знижує ефективність сприйняття конверсивних структур [54, с. 121-123].

Важливою проблемою є також поліфункційність конверсивних одиниць, що вимагає від студента вміння розрізняти їх граматичні та семантичні ролі в контексті. Наприклад, слова *to work* та *work* можуть виступати як дієслово і як іменник, і розпізнавання їх функції залежить від синтаксичного оточення. Для студентів, особливо на початковому етапі навчання, подібна багатозначність є серйозною перешкодою, оскільки вона вимагає не лише лексичного, а й граматичного аналізу, що збільшує когнітивне навантаження.

Складність викликає також те, що конверсивні слова не завжди мають прозорі семантичні зв'язки між вихідною та похідною формою. Хоча у багатьох випадках значення зрозуміле (*to email – an email*), іноді виникають зсуви, які вимагають спеціального пояснення: *to stone* («кидати камінням») має відмінне значення від іменника *a stone*, або *to school* («навчати, дисциплінувати») не тотожне *a school*. Такі відмінності ускладнюють побудову системного бачення конверсії й потребують окремих дидактичних підходів [49, с. 118-120].

Ще однією проблемою є те, що у процесі засвоєння конверсії студенти стикаються з труднощами продуктивного використання цих моделей. Якщо рецептивні навички (розуміння конверсивних слів у тексті) розвиваються відносно швидко, то продуктивне застосування в усному чи письмовому мовленні вимагає значно більше часу і практики. Це пояснюється тим, що для правильного використання конверсії необхідне не лише знання лексичного значення, але й розуміння синтаксичних і прагматичних умов уживання. Зокрема, студенти часто вагаються, чи можна перетворити певний іменник на дієслово (*to Google, to host*), і не завжди впевнені у правильності такого вживання [58, с. 96-97].

До труднощів засвоєння конверсії належить і міжкультурний аспект. У сучасній англійській мові конверсія активно використовується у професійних і побутових реєстрах, зокрема у сфері технологій, бізнесу, медіа (*to text, to message, to friend*). Студенти, які не залучені до англомовного середовища, часто не мають достатнього досвіду автентичного спілкування, що обмежує їх здатність

засвоювати нові конверсивні утворення у природному контексті. У результаті відбувається відставання у формуванні продуктивної лексичної компетентності, адже словник учня залишається менш динамічним, ніж у носія мови [53, с. 112–114].

Отже, основними труднощами засвоєння конверсії учнями є: інтерференція з рідною мовою, багатозначність і поліфункційність конверсивних слів, семантичні зсуви між вихідною та похідною формою, складність продуктивного використання, а також обмежений доступ до автентичних комунікативних ситуацій. Подолання цих проблем вимагає від викладача систематичної роботи із залученням контекстних вправ, роз'ясненням семантичних нюансів і створенням навчальних умов, максимально наближених до природного мовленнєвого середовища.

Подолання труднощів, пов'язаних із засвоєнням конверсивних моделей у процесі вивчення англійської мови, потребує цілеспрямованого методичного забезпечення та системної педагогічної стратегії. У сучасній методиці викладання іноземних мов конверсія розглядається не лише як мовне явище, але й як потужний інструмент розвитку лексичної та комунікативної компетентності студентів, що робить актуальним пошук ефективних шляхів її інтеграції в навчальний процес [35, с. 168-170].

Насамперед важливо формувати в учнів свідоме розуміння природи конверсії як одного з найбільш продуктивних способів словотвору англійської мови. Для цього рекомендується застосовувати порівняльний аналіз між афіксальними, словоскладальними та конверсивними моделями, що дає змогу студентам усвідомити специфіку останньої. Викладачеві варто підкреслювати, що конверсія є характерною особливістю англійської, а не універсальною нормою для всіх мов, що допомагає знизити інтерференцію з рідною мовою [54, с. 145-147].

Ефективним засобом подолання труднощів є активне залучення учнів до роботи з автентичними матеріалами – газетними статтями, постами у соціальних мережах, рекламними текстами, де конверсія функціонує як природний елемент комунікації (*to email, to host, to friend, a must, a fail* тощо). Вивчення таких прикладів

сприяє усвідомленню живого функціонування конверсії, розширює словниковий запас і формує здатність сприймати та продукувати нові слова у контексті.

Щоб полегшити засвоєння семантичних зсувів, які виникають у процесі конверсії, варто використовувати контрастивні вправи: порівняння вихідної та похідної одиниці (*to bottle – a bottle, to school – a school*) у різних синтаксичних контекстах. Подібна практика сприяє формуванню гнучкого мовного мислення та знижує ризик формальних помилок. Корисним є й застосування візуальних методів – схем, діаграм, таблиць, які допомагають чітко представити функціональні переходи між частинами мови.

З метою розвитку продуктивних навичок доцільно створювати вправи на трансформацію, коли студентам пропонують перетворити іменники на дієслова і навпаки, будуючи при цьому власні висловлювання. Наприклад, завдання може полягати у використанні одного й того ж слова в різних граматичних ролях: *I need a break – Let's break for lunch*. Такі вправи забезпечують не лише лексичне, а й граматичне закріплення моделей [58, с. 104-105].

Для зниження когнітивного навантаження варто застосовувати поетапний підхід: спершу вводити найбільш прозорі випадки конверсії (наприклад, *to email – an email*), поступово переходячи до складніших прикладів з семантичними відмінностями. Така градація дозволяє студентам упевненіше засвоювати нові слова і поступово інтегрувати їх у власне мовлення [46, с. 129-130].

Окрему увагу варто приділити інтерактивним методам навчання: рольовим іграм, дискусіям, проектній роботі, де студенти змушені активно використовувати конверсивні слова у спонтанному мовленні. Саме у комунікативних ситуаціях відбувається найефективніше закріплення нових моделей, оскільки вони набувають практичного значення і стають невід'ємною частиною мовленнєвого досвіду студентів [37, с. 234-236].

Отже, подолання труднощів засвоєння конверсії передбачає комплексний підхід, що включає: усвідомлення специфіки конверсії як словотвірного механізму, роботу з автентичними матеріалами, застосування контрастивних та трансформаційних вправ, використання візуальних схем і поетапного введення

матеріалу, а також активне впровадження комунікативно орієнтованих завдань. Така методична стратегія не лише знижує рівень помилок, але й підвищує мотивацію студентів, сприяючи формуванню глибокої та стійкої англомовної лексичної компетентності.

Підсумовуючи вищевказане, ми розглянули теоретичні та практичні аспекти конверсії як важливого засобу формування англомовної лексичної компетентності. Зокрема, увагу зосереджено на визначенні сутності лексичної компетентності, аналізі її структурних компонентів і ролі у розвитку іншомовної комунікативної компетентності. Показано, що словотвірні процеси, серед яких конверсія займає особливе місце, виступають механізмом систематичного розширення словникового запасу, сприяють формуванню як рецептивних, так і продуктивних навичок та безпосередньо впливають на ефективність засвоєння англійської мови.

Окрему увагу було приділено дидактичному потенціалу конверсії, її перевагам у навчальному процесі, а також труднощам, що виникають у студентів при засвоєнні конверсивних моделей. Зазначено, що саме усвідомлення специфіки цього словотвірного механізму, використання автентичних матеріалів та розробка спеціальних вправ сприяють підвищенню рівня лексичної компетентності. Подолання труднощів можливе за умови застосування методично обґрунтованих підходів, які поєднують аналітичний, контрастивний та комунікативний аспекти навчання.

Підсумовуючи, конверсія, попри певні труднощі засвоєння, є ефективним засобом розвитку англомовної лексичної компетентності. Це відкриває перспективи для подальшого дослідження методики її викладання у навчальному процесі. Питання практичної реалізації навчання конверсії як інструменту розвитку лексичної компетентності студентів буде розглянуто у наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КОНВЕРСІЇ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

3.1. Аналіз сучасних підходів і методів навчання конверсії

У навчанні англійської мови протягом тривалого часу домінували традиційні методи, спрямовані переважно на пояснення граматичних правил і заучування словникових одиниць. Словотвір у межах цих методик розглядався як допоміжний розділ, що дозволяє формувати мовну правильність, але не як інструмент для розвитку комунікативної гнучкості.

Базові принципи граматико-перекладного методу передбачали роботу зі словотвором у форматі перекладу окремих слів або речень, тоді як реальні контексти використання новоутворень залишалися поза увагою. В такий спосіб студенти часто механічно запам'ятовували моделі афіксації (наприклад, *help* → *helpful* → *helpless*), проте не досягали глибинних механізмів зміни функцій слова, зокрема процесу конверсії, коли форма залишається незмінною, але категорія слова трансформується (*to run* → *a run*, *to email* → *an email*). Саме в цьому полягає одна з ключових обмеженостей традиційного навчання: воно навчає учня відтворювати готові правила, але не формує розуміння мовної системи як гнучкої та динамічної.

Аудіолінгвальний метод, що був популярним у середині ХХ ст., запропонував новий підхід до формування навичок через повторювані зразки. Однак і тут словотвір не набув значної ролі: студенти вправлялися у вживанні готових конструкцій без глибокого аналізу їхньої будови. Навіть якщо у вправи включали словотвірні моделі, вони переважно стосувалися афіксальних чи композитних утворень, тоді як конверсія залишалася майже поза увагою через свою «невидиму» форму. Відсутність чітких зовнішніх маркерів (на відміну від суфіксів чи префіксів) робила цей процес складним для пояснення в межах механістичних вправ. Як зазначають дослідники, традиційна методика не надавала учням інструментів для розпізнавання й активного застосування конверсивних моделей у мовленні [20].

Водночас розвиток комунікативної методики зробив вагомий крок уперед: увага змістилася з правил до реального спілкування. У цьому підході лексика

тракується не як набір окремих слів, а як ресурс для реалізації мовленнєвих функцій. Проте, як показує практика, навіть комунікативна методика у своїй класичній формі не завжди інтегрує словотвір системно. Учні засвоюють слова в готових мовних актах, але часто не усвідомлюють їх словотвірного потенціалу. У випадку з конверсією це призводить до того, що студенти можуть правильно використовувати слова на зразок *to text* чи *a text* у мовленні, але не бачать загального правила, яке можна поширити на інші випадки (*to Google* → *a Google*, *to message* → *a message*). Як автор цього дослідження, я вважаю, що така ситуація є подвійною: з одного боку, комунікативна методика ефективна для спонтанного мовлення, а з іншого – вона не формує аналітичного підходу до словотворчих процесів.

Лексичний підхід, що набув популярності завдяки працям М. Льюїса, змістив акцент із граматичних правил на словосполучення, колокації та «готові шматки» мови. Він безумовно ближчий до реального мовного досвіду, ніж традиційні методи. Водночас, у цьому підході словотвір, зокрема конверсія, не отримує достатнього висвітлення, адже основна увага зосереджена на вивченні вже усталених виразів, а не на механізмах породження нових слів. Студенти, орієнтовані лише на запам'ятовування колокацій, можуть залишатися беззахисними в ситуаціях, де потрібно швидко імпровізувати, застосовуючи конверсію для утворення нових одиниць у мовленні. На моє переконання, саме тут простежується головний недолік цього методу: він підміняє творче володіння словотвором готовими «мовними блоками».

Аналіз традиційних методів навчання словотвору показує їхню обмеженість у контексті навчання конверсії. Граматико-перекладний і аудіолінгвальний підходи фокусуються на формі та повторенні, ігноруючи когнітивні механізми словотвору. Комунікативна методика і лексичний підхід, попри їхню очевидну перевагу в практичному використанні лексики, не формують у студентів системного розуміння конверсії як універсального продуктивного процесу словотвору. Саме тому виникає потреба у розробці спеціальних методик, що поєднують ефективні

характеристики: комунікативність, усвідомлення структурних особливостей слова та вміння творчо застосовувати словотвірні правила.

Можна стверджувати, що традиційні методи не вичерпали себе повністю, але їх необхідно модернізувати: граматико-перекладний підхід може залишатися корисним у частині систематизації правил, а аудіолінгвальний – для автоматизації навичок. Проте лише їх інтеграція з сучасними когнітивними та комунікативними стратегіями дозволить ефективно навчати конверсії як інструменту розвитку лексичної компетентності.

У другій половині XX – на початку XXI століття у методиці навчання іноземних мов відбувся злам у підходах: домінуюче місце почали посідати комунікативний та когнітивний підходи, які по-різному трактують роль словотвору й, зокрема, конверсії у формуванні мовної компетентності. Якщо традиційні методики переважно зосереджувалися на формальному аспекті слова та його перекладі, то новітні підходи спрямовані на формування вміння застосовувати мовні одиниці у реальних ситуаціях спілкування, розкриваючи їх функціонально-семантичний потенціал. Це відкриває нові можливості для інтеграції конверсії як одного з найпродуктивніших словотвірних процесів англійської мови.

Комунікативний підхід виходить із принципу, що основною метою навчання іноземної мови є розвиток комунікативної компетентності, тобто здатності ефективно обмінюватися інформацією у різних ситуаціях. У цьому контексті конверсія постає як надзвичайно важливий інструмент, адже вона дозволяє економно й гнучко використовувати мовні ресурси. Учень, який розуміє, що дієслово *to run* може виконувати роль іменника (*a run*), а прикметник *clean* може функціонувати як дієслово (*to clean*), отримує доступ до цілого спектра виражальних можливостей без необхідності механічно вивчати десятки нових лексем. Отож, комунікативний підхід не просто збагачує словниковий запас, а формує навичку використання слів у багатофункціональному ключі, що робить мовлення більш природним і автентичним.

Когнітивний підхід, у свою чергу, наголошує на тому, що мова не може вивчатися ізольовано від мисленнєвих процесів. На відміну від комунікативної

методики, яка орієнтується на функціональність, когнітивний підхід зосереджений на усвідомленні закономірностей мови, побудові ментальних схем і категоризації лексичних одиниць. У випадку з конверсією це означає, що студенти не просто заучують окремі приклади, а поступово формують концептуальне розуміння того, як слово може змінювати свою категорію. Наприклад, засвоюючи пари *to email – an email, to book – a book, to call – a call*, студенти вибудовують ментальну модель, яка допомагає їм прогнозувати можливість подібних перетворень у майбутньому. На мою думку, саме тут когнітивний підхід має особливу перевагу: він формує не лише мовну, а й метамовну компетентність, тобто здатність аналізувати мову як систему й творчо її використовувати.

Поєднання комунікативного та когнітивного підходів створює унікальну методичну синергію. Комунікативна складова забезпечує практичність і мотивацію: студенти відразу бачать, як конверсивні слова функціонують у діалогах, текстах чи автентичних матеріалах. Когнітивна ж складова дозволяє їм усвідомити загальні правила, що стоять за цими процесами, і тим самим підвищує їх здатність самостійно оперувати словотворчими моделями. З власного досвіду роботи з англomовними матеріалами можу відзначити, що найкращих результатів у формуванні лексичної компетентності досягають ті студенти, які поєднують активне мовленнєве використання конверсивних структур із аналітичним їх опрацюванням у навчальних вправах.

Варто також наголосити на тому, що когнітивний підхід допомагає подолати одну з головних проблем засвоєння конверсії – відсутність видимих формальних маркерів. Якщо в традиційній методиці це розглядалося як перешкода, то з когнітивної перспективи це сприймається як додатковий ресурс для розвитку мислення: учень має навчитися помічати не лише формальні, а й функціональні ознаки слова.

Сучасні комунікативний та когнітивний підходи дозволяють переосмислити місце конверсії в навчанні англійської мови. Якщо традиційні методики зводили її до другорядного явища, то нові підходи роблять її центральним механізмом розвитку лексичної компетентності. Вважаємо, майбутнє методики полягає саме у

поєднанні цих підходів: комунікативний аспект забезпечує практичне використання, а когнітивний – системне усвідомлення. Разом вони формують міцний фундамент для розвитку як рецептивних, так і продуктивних навичок володіння англійською мовою, де конверсія стає не лише об'єктом вивчення, а й активним інструментом творчого мовлення.

Саме на перетині цих двох векторів формується ефективна методика навчання конверсії – словотвірного процесу, який безпосередньо пов'язаний із розвитком гнучкості мовлення та здатності швидко адаптувати мовні засоби до нових комунікативних потреб.

На думку К. Брауна та Р. Ларсена, комунікативна парадигма навчання мови передбачає інтеграцію лексичних і граматичних явищ у цілісні мовні дії [27, с. 54]. Це означає, що вивчення конверсії не повинно обмежуватися аналізом ізольованих моделей (наприклад, *to email* → *an email*, *to run* → *a run*), а має відбуватися в комунікативному контексті – у діалогах, рольових іграх, ситуативних вправах. Такий підхід дозволяє студентам не лише засвоїти формально-граматичні особливості конверсії, але й усвідомити її прагматичну функцію – здатність створювати нові значення без додаткових морфем, що робить мовлення більш динамічним і природним.

Когнітивна лінгвістика, у свою чергу, пропонує інструменти для пояснення психологічних механізмів засвоєння конверсивних структур. Дослідники відзначають, що операції конверсії часто спираються на метафоричні та метонімічні перенесення, що активує семантичну мережу у свідомості мовця. Наприклад, коли дієслово *to google* починає функціонувати як іменник *a google*, воно сприймається не як нова лексема, а як варіативне вживання вже знайомого елемента. Таким чином, навчання конверсії через когнітивні стратегії (асоціативні карти, семантичні поля, аналітичні завдання) допомагає студентам швидше засвоювати закономірності словотвору й ефективніше використовувати їх у мовленні.

Важливим є і те, що інтеграція комунікативних та когнітивних стратегій забезпечує баланс між практичною спрямованістю й теоретичною усвідомленістю.

З одного боку, студенти тренуються у спонтанному вживанні конверсивних моделей у живому спілкуванні; з іншого – вони осмислюють системність цього явища, усвідомлюють його місце у словотвірній системі англійської мови. Як зазначає Дж. Річардс, поєднання експліцитного навчання граматико-лексичних структур із імпліцитним засвоєнням у комунікативних практиках є однією з ключових умов досягнення високого рівня іншомовної компетентності [56, с. 85].

Саме така інтегративна стратегія є найефективнішою у викладанні конверсії. Адже студенти не лише «знають», як утворюються нові слова, а й «відчувають», як і коли їх варто використовувати. Власний досвід роботи зі студентами підтверджує, що поєднання когнітивного аналізу словотвірних моделей із рольовими іграми, дискусіями та письмовими проектами значно підвищує рівень мовленнєвої гнучкості. Студенти починають самостійно конструювати нові словоформи в мовленні, що є показником не лише засвоєння матеріалу, але й формування справжньої лексичної компетентності.

Інтеграція комунікативних і когнітивних стратегій у навчанні конверсії дає змогу поєднати функціональність і системність, практику і теорію, спонтанність і усвідомленість. Це створює умови для повноцінного розвитку лексичної компетентності, яка є необхідною складовою іншомовної комунікативної компетентності.

Одним із важливих аспектів інтеграції комунікативних і когнітивних стратегій є врахування міжкультурного та автентичного контексту використання конверсії. Ґрунтуючись на власному досвіді, під час навчання в англomовному середовищі за програмою *Erasmus+* студенти мали змогу безпосередньо спостерігати, як носії мови застосовують конверсивні моделі у повсякденному спілкуванні, академічних дискусіях та професійних комунікаціях. Цей досвід дозволяє усвідомити, що знання формальних правил конверсії недостатнє для ефективного використання слів у реальних мовних ситуаціях. Акцент на автентичних матеріалах, таких як статті в медіа, наукові публікації, презентації та живі дискусії, сприяє формуванню навички адаптації мовних ресурсів до

культурних і соціальних контекстів, що є невід'ємною складовою комунікативної компетентності.

Досвід навчання у мультикультурному середовищі демонструє, що інтеграція комунікативних і когнітивних стратегій з урахуванням автентичного контексту підвищує ефективність засвоєння конверсивних моделей. Студенти отримують можливість не лише тренувати слово у формальних вправах, а й спостерігати його функціонування у живому мовленні, аналізувати значення залежно від ситуації та культурного контексту. Як відзначають дослідники міжкультурної комунікації, знання мовних структур стає значно продуктивнішим, коли вони засвоюються у контексті реальних комунікативних практик, де мовний вибір залежить від соціальних норм і культурних традицій.

Крім того, використання автентичних комунікативних ситуацій сприяє розвитку метапізнавальної компетентності. Студенти вчаться прогнозувати можливі мовні трансформації, аналізувати функціональні особливості конверсії та інтегрувати її у власне мовлення, орієнтуючись на культурні та соціальні норми. Такий підхід поєднує комунікативні та когнітивні стратегії у єдиний навчальний процес, що забезпечує комплексний розвиток лексичної компетентності та формує навички адаптивного мовлення, необхідного у міжкультурному спілкуванні.

У сучасному освітньому середовищі цифрові технології та електронні ресурси стають невід'ємним інструментом формування лексичної компетентності, зокрема у процесі засвоєння конверсії. Використання таких ресурсів, як інтерактивні словники (Oxford English Dictionary, Merriam-Webster Online), корпуси текстів (British National Corpus, COCA), а також освітні платформи (Quizlet, Memrise, Duolingo), надає учням можливість не лише механічно запам'ятовувати нові слова, а й аналізувати їхнє функціонування у різних контекстах. Конверсивні моделі, завдяки наочності прикладів у цифрових базах, стають більш зрозумілими, оскільки студент бачить реальні випадки їхнього використання у мовленні носіїв.

Особливе значення мають цифрові ресурси у міжкультурному освітньому середовищі, характерному для програм академічної мобільності *Erasmus+*.

Студенти мають змогу використовувати автентичні мультимедійні матеріали – новини BBC, подкасти, лекції університетів-партнерів – і спостерігати, як конверсивні форми функціонують у живому мовленні. Отож, цифрові технології поєднують два виміри: когнітивний (аналіз структури слова, виявлення продуктивних моделей) та комунікативний (розуміння контекстуального значення та доречності використання).

У міжнародному навчальному контексті цифрові технології виступають і засобом міжкультурної взаємодії. Спільні проекти зі студентами з інших країн (наприклад, робота в онлайн-групах над презентаціями, дебатами чи аналітичними завданнями) стимулюють активне використання нових слів, зокрема утворених шляхом конверсії. Цей процес має не лише мовну, а й культурну складову, оскільки студенти змушені адаптувати мовлення до різних культурних норм і комунікативних стратегій. Дослідження показують, що електронні ресурси значно підвищують мотивацію студентів і створюють умови для продуктивного мовленнєвого самонавчання.

Цифрові технології та електронні ресурси відкривають широкі можливості для навчання конверсії як засобу формування лексичної компетентності. Вони забезпечують доступ до автентичних матеріалів, сприяють розвитку міжкультурної чутливості та формують навички критичного осмислення словотвірних моделей у реальних комунікативних ситуаціях. Це дозволяє зробити навчальний процес більш гнучким, інтерактивним і зорієнтованим на практичне застосування знань, що особливо важливо в умовах інтернаціоналізації освіти та мобільності студентів.

Використання автентичних матеріалів є одним із найефективніших шляхів формування англомовної лексичної компетентності, адже саме вони забезпечують максимально природний контакт із реальною мовою. Автентичні тексти, відео, подкасти, газети, блоги, соціальні мережі та живе спілкування з носіями мови дають змогу студентам не лише засвоювати нові слова, але й бачити, як вони функціонують у конкретних культурних і соціальних контекстах. Конверсія, як один із продуктивних словотвірних процесів англійської мови, стає у цьому випадку особливо показовою: студенти мають змогу простежити, як слова

змінюють свою граматичну категорію залежно від мовної ситуації, а також як це впливає на зміст висловлювання.

Досвід міжнародної академічної мобільності, зокрема участь у програмах *Erasmus+*, підтверджує важливість занурення у міжкультурний простір як передумови глибшого засвоєння мовних явищ. Перебування у мовному середовищі дозволяє студентам щодня спостерігати, як конверсивні моделі функціонують у спонтанному мовленні – у побутових діалогах, на заняттях університету, під час міжкультурної комунікації. Наприклад, такі дієслівно-іменникові пари, як *to text – a text, to email – an email, to google – Google*, у живому спілкуванні засвоюються не як абстрактні правила словотвору, а як органічна частина комунікативної практики.

Автентичні матеріали відіграють ще й важливу міжкультурну функцію. Вони відкривають студентам доступ до культурних кодів, соціальних ролей і дискурсивних практик, у яких слова з конверсією набувають додаткових значень.

Використання ігор у навчанні англійської мови дало значний дидактичний потенціал, оскільки ігрова форма активізує увагу, сприяє зниженню психологічних бар'єрів та створює умови для автентичної комунікації. У процесі навчання конверсії ігри можуть бути побудовані на принципі швидкого перетворення частин мови, що стимулює студентів миттєво реагувати й закріплювати словотвірні моделі. Наприклад, гра «Conversion Chain» передбачає, що студенти по черзі змінюють подане слово (*to run → a run → running → runner*), пояснюючи нові значення в конкретному контексті.

Серед очевидних переваг ігор – висока мотивація, можливість тренування як продуктивних, так і рецептивних навичок, а також створення міжкультурного контексту, коли учасники з різних країн по-різному інтерпретують завдання та діляться власними мовними асоціаціями. Разом з тим, можливими труднощами є ризик перетворення навчального процесу на розважальний без достатньої уваги до теоретичної основи, а також необхідність ретельної підготовки викладача, щоб уникнути помилок у поясненні правил.

Важливою умовою ефективності ігор є їх варіативність: можна комбінувати командні та індивідуальні завдання, вводити елементи змагання або співпраці,

адаптувати завдання під рівень групи. Ігри з конверсією практикують не лише знання словотвірних моделей, а й розвиток швидкого мовного реагування, що є критично важливим для формування англомовної лексичної компетентності. Саме тому ігрові методи виявляються корисними як для закріплення матеріалу, так і для створення атмосфери міжкультурної взаємодії, що особливо актуально в умовах програм академічної мобільності, зокрема *Erasmus+*.

Занурення у мовне середовище дає також важливий емоційно-мотиваційний ефект. Студенти, які спілкуються з носіями мови або працюють у міжнародних групах, змушені оперативно адаптувати своє мовлення до ситуації, що значно активізує процес використання нових лексичних одиниць. Конверсія, завдяки своїй економічності та гнучкості, стає природним засобом вираження думки: студенти швидко запам'ятовують моделі на кшталт *to friend – a friend, to host – a host*, бо бачать їхню функціональність у живому мовленні.

Отже, використання автентичних матеріалів та занурення у мовне середовище не лише підсилює формування лексичної компетентності, але й створює унікальні умови для усвідомленого засвоєння конверсії як одного з найпродуктивніших словотвірних процесів англійської мови. Це дозволяє студентам оволодівати мовою комплексно – не лише на рівні словникового запасу, а й на рівні культурних і дискурсивних практик, що є особливо важливим у контексті інтернаціоналізації освіти та міжкультурної комунікації.

3.2. Розробка комплексу вправ на формування лексичної компетентності через конверсію

Організація системи вправ для формування англомовної лексичної компетентності на основі конверсії вимагає врахування як загальних дидактичних засад, так і специфіки самого словотвірного процесу. Конверсія, як відомо, належить до найбільш продуктивних способів творення нових слів в англійській мові, і саме завдяки своїй економічності та функціональній гнучкості вона має значний дидактичний потенціал. Водночас практика викладання іноземної мови показує, що для її ефективного засвоєння студенти потребують добре

структурованих навчальних завдань, у яких конверсія розглядається не ізольовано, а як частина цілісної комунікативної системи.

Першим і базовим принципом добору вправ є комунікативна спрямованість. Вправи мають забезпечувати не лише теоретичне ознайомлення студентів із моделями конверсії (наприклад, перехід *noun* → *verb* чи *verb* → *noun*), але й формувати уміння активно використовувати їх у реальних комунікативних ситуаціях. За комунікативно-орієнтованим підходом, засвоєння лексики є ефективним тоді, коли воно інтегроване у розв'язання практичних мовленнєвих завдань. Тому вправи мають виходити за межі формального перекладу або трансформації слів, а створювати умови, у яких студенту потрібно застосовувати конверсивні моделі для вираження власних думок, написання повідомлень, участі у діалогах чи дискусіях.

Другим важливим принципом є автентичність навчального матеріалу. Конверсія особливо яскраво проявляється у сучасних текстах масової культури, медіа та цифрової комунікації: *to google* – *Google*, *to friend* – *a friend*, *to message* – *a message* тощо. Використання таких прикладів робить навчання не лише ближчим до реального мовного середовища, але й мотивує студентів, оскільки вони бачать пряму кореляцію між мовним матеріалом у класі та тим, що воничують і читають у повсякденному житті. Досвід міжнародних освітніх програм, зокрема Erasmus, підтверджує, що студенти, які мають змогу працювати з автентичними матеріалами у міжкультурному контексті, значно швидше засвоюють нову лексику та ефективніше інтегрують її у власне мовлення.

Третім принципом є поступове ускладнення вправ – від рецептивного рівня (розпізнавання конверсивних пар у текстах) до продуктивного (самостійне використання у мовленні). На початкових етапах студенти можуть виконувати завдання на виявлення конверсивних моделей у тексті або встановлення їхнього значення. На середньому етапі вправи можуть включати підстановку, трансформацію чи переклад, а на просунутому – рольові ігри, дискусії, проектні завдання, у яких використання конверсії є природним і необхідним. Такий принцип

відповідає концепції "scaffolding" (поступового нарощування складності), що довела свою ефективність у формуванні іншомовної компетентності.

Четвертим принципом є інтеграція когнітивного та комунікативного компонентів. Як показують сучасні дослідження у галузі когнітивної лінгвістики, процеси словотвору, зокрема конверсія, тісно пов'язані з категоризацією та концептуалізацією світу. Це означає, що вправи мають не лише формувати мовні навички, але й активізувати когнітивні стратегії студентів – вміння аналізувати значення слова, робити узагальнення, виявляти аналогії між різними словотвірними моделями. Таким чином, розвиток лексичної компетентності через конверсію водночас сприяє розвитку критичного та аналітичного мислення студентів.

Важливим принципом є також міжкультурна орієнтація вправ. Оскільки конверсивні моделі часто відображають культурно специфічні особливості мовного середовища (наприклад, тенденцію англійської до економії мовних засобів або адаптацію мови до технологічних змін), вправи мають включати контексти, що дозволяють студентам не лише механічно засвоювати форми, а й усвідомлювати соціокультурні чинники їхнього вживання. У цьому аспекті особливу роль відіграють міжнародні програми обміну, адже саме у спілкуванні з носіями мови студенти найкраще усвідомлюють функціональність конверсії та її зв'язок із культурними практиками.

Нарешті, принцип системності передбачає, що вправи з конверсії мають бути інтегровані у загальну програму навчання лексики й граматики, а не існувати як окремий блок. Це означає, що конверсивні моделі повинні опрацьовуватися у зв'язку з темами курсу, комунікативними ситуаціями та іншими словотвірними процесами. Тільки в такому випадку формування лексичної компетентності набуде комплексного характеру, а студенти навчатимуться органічно застосовувати конверсію у власному мовленні.

Отже, добір і організація вправ із конверсії має ґрунтуватися на принципах комунікативної спрямованості, автентичності матеріалу, поступового ускладнення, інтеграції когнітивного й комунікативного аспектів, міжкультурної орієнтації та

системності. Реалізація цих принципів у навчальному процесі сприяє не лише ефективному засвоєнню словотвірних моделей, але й формуванню високого рівня англомовної лексичної компетентності, що відповідає сучасним вимогам міжкультурної комунікації та європейським освітнім стандартам.

Розробка конкретних вправ для формування лексичної компетентності через конверсію має спиратися на принцип поступового ускладнення, автентичності та комунікативної спрямованості. Завдання повинні не лише забезпечувати формальне опрацювання мовних моделей, а й створювати умови для їх використання в реальному спілкуванні, що особливо актуально в умовах міжкультурного навчання. У цьому підпункті подаються приклади вправ різного рівня складності – від рецептивних до продуктивних та інтегрованих, які можуть бути використані як у традиційних аудиторних умовах, так і в електронному чи змішаному навчальному середовищі.

Одним із найпростіших, але ефективних видів завдань є вправи на **ідентифікацію конверсії** (рецептивні вправи) в текстах. Наприклад, студентам пропонується уривок з новинної статті: *“The committee will chair the discussion tomorrow. After the session, many members plan to lunch together.”* Завдання: підкреслити слова, утворені шляхом конверсії, визначити їхню вихідну форму та нову граматичну категорію. Така вправа формує базові рецептивні навички, зокрема вміння впізнавати словотвірні моделі у контексті.

Це базовий рівень, спрямований на ознайомлення студентів із конверсивними моделями, їхнє розпізнавання та первинне усвідомлення механізмів переходу частин мови. Такі вправи передбачають роботу з текстами, таблицями чи словниками, і допомагають сформувати початкову чутливість до словотворчих закономірностей.

Рецептивні вправи на конверсію можуть виглядати так:

➤ Вправа «Розпізнай конверсію»

Студентам пропонуються речення, де виділені слова, наприклад: *to hand, a hand; to work, work; to run, a run*. Завдання – визначити, яка частина мови

представлена в кожному випадку, і пояснити, чому саме ці слова є прикладами конверсії.

➤ Вправа «Порівняй у словнику»

Викладач надає студентам список слів (*drive, call, play, answer*). Завдання – за допомогою онлайн-словника знайти всі значення кожного слова і визначити, де вони функціонують як іменник, а де як дієслово. Наприклад: *a call* – дзвінок; *to call* – телефонувати.

➤ Вправа «Конверсія в тексті»

Студенти читають короткий автентичний текст (наприклад, новину, блог чи уривок з інтерв'ю), де спеціально виділені приклади конверсії. Їм потрібно підкреслити ці слова та визначити їхню частину мови залежно від контексту.

➤ Вправа «True or False»

Викладач дає студентам твердження:

- *The word “to book” comes from the noun “a book”.*
- *The word “to chair” is unrelated to “a chair”.*

Студенти мають визначити, чи є твердження правильним, пояснивши свій вибір.

➤ Вправа «Сортування»

Студентам пропонується набір слів, наприклад: *run, walk, text, drink, email, watch, brush, visit, call, ship*. Завдання – розділити слова на групи:

- лише іменники;
- лише дієслова;
- слова, які належать до обох категорій завдяки конверсії.

Другим етапом можуть бути **трансформаційні завдання**, які передбачають активніші дії з лексичними одиницями. Наприклад:

- Завдання: *Перетворіть подані іменники на дієслова та складіть із ними власні речення: email, network, access, impact, host.*
- Розширення: *Змініть речення так, щоб підкреслити різні відтінки значень конверсивних слів (e.g., “He emailed the report” vs. “She emailed me yesterday”).*

Цей тип вправ дозволяє студентам самостійно експериментувати зі словотворчими можливостями англійської мови, що відповідає комунікативно-когнітивному підходу до навчання.

Ці вправи передбачають активнішу роботу студентів із конверсивними парами: потрібно не лише розпізнати слово, а й трансформувати його в іншу частину мови, будувати нові контексти. Так формується гнучкість мислення та вміння оперувати словотвірними моделями у реальному мовленні.

Трансформаційні вправи на конверсію можуть виглядати так:

➤ Вправа «Перетвори слово»

Викладач дає студентам список дієслів (*to email, to run, to call, to text, to drink*).

Завдання: утворити відповідні іменники та скласти з ними речення.

Приклад: *to email* → *an email; I got an email yesterday*.

➤ Вправа «Зміни речення»

Студентам пропонуються речення з дієсловами:

- *They often text their friends.*

Завдання: перетворити речення так, щоб використати іменник, утворений шляхом конверсії.

Відповідь: *They sent a text to their friends.*

➤ Вправа «Парне складання»

Кожному студенту дається картка зі словом (*play, watch, drink, walk, call*).

Завдання – знайти однокурсника, який має пару з тим самим словом, але в іншій частині мови, і скласти спільне речення.

Приклад: *to play – a play* → *They play football every weekend; We watched a play in the theatre.*

➤ Вправа «Заповни пропуски»

Викладач пропонує речення з пропусками, які можна заповнити словом у формі дієслова або іменника:

- *She gave a long _____ (to talk / a talk) about the environment.*
- *He promised to _____ (to call / a call) me in the evening.*

➤ Вправа «Два варіанти перекладу»

Студентам дається українське речення, яке можна перекласти англійською за допомогою різних форм одного слова.

- *Вона написала мені повідомлення. → She wrote me a text.*
- *Вона надіслала мені повідомлення. → She texted me.*

Такі завдання дозволяють студентам усвідомити, що конверсія не є абстрактним явищем, а працює безпосередньо в реальному мовленні, створюючи економні та зручні структури.

На **продуктивному рівні** доцільно застосовувати рольові ігри та ситуативні вправи. Наприклад:

- Ситуація: *Ви працюєте в міжнародній компанії. Вам потрібно описати свій робочий день, використовуючи щонайменше п'ять дієслів, утворених від іменників за допомогою конверсії.*
- Очікуваний результат: *to schedule a meeting, to email a colleague, to lunch with a partner, to network with clients, to text a manager.*

Вони є найважливішими у процесі формування англомовної лексичної компетентності, адже саме тут відбувається перехід від тренування до **самостійного творчого використання конверсії** у мовленні. Студенти не лише розпізнають чи трансформують слова, а й продукують власні висловлювання, в яких активно застосовують конверсивні моделі. Такі вправи створюють простір для комунікативної взаємодії, розвивають креативність і допомагають долати бар'єри у використанні нової лексики.

Продуктивні вправи на конверсію:

- Вправа «Міні-історія»

Завдання: написати короткий текст (4–5 речень), використовуючи щонайменше три пари конверсивних слів (*to call – a call, to run – a run, to show – a show*).

Приклад: *Yesterday I called my friend. Our call was very short because he had to run. Later, we went to a show together.*

- Вправа «Креативний діалог»

Студенти працюють у парах: один використовує дієслова, інший – іменники, утворені від тих самих слів. Завдання – скласти діалог, у якому відчутна «гра» з конверсією.

Приклад:

– *I love to text in the evening.*

– *Yes, but yesterday your text was too long.*

➤ Вправа «Журналісти» Студентам дається завдання написати коротку газетну замітку, у якій обов’язково мають бути приклади конверсії. Наприклад, про спортивну подію: *to win – a win, to play – a play, to score – a score.*

Приклад: *Our team played very well yesterday. The play was exciting, and their win was deserved after a great score in the last minute.*

➤ Вправа «Презентація»

Студенти готують міні-презентацію (усну або письмову) на тему «A Day in My Life», де потрібно використати щонайменше п’ять прикладів конверсії.

Приклад: *I usually run in the morning. This run gives me energy. Later, I work and have a short talk with my colleagues.*

➤ Вправа «Переконання»

Студенти отримують дискусійну тему (*online learning, healthy lifestyle, traveling*). Завдання – скласти аргументовану мову, де потрібно включити певний набір конверсивних слів (напр.: *to walk – a walk, to drive – a drive, to show – a show, to plan – a plan*).

Приклад: *Traveling is important. A good plan makes it easier. Sometimes a short walk in a new city shows more than a long drive.*

Ці вправи мають на меті не лише закріпити знання про конверсію, але й зробити її інструментом у реальному мовленні. Використання конверсивних пар у міні-текстах, діалогах чи презентаціях дає змогу студентам відчувати, що словотворчі процеси безпосередньо збагачують їхні комунікативні можливості.

Не менш важливим видом роботи є **інтегровані вправи**, які поєднують аналіз і продукцію мовних одиниць. Наприклад, студентам пропонується коротке інтерв’ю з англomовного журналу, у якому вони мають:

- ✓ виділити конверсивні форми;
- ✓ пояснити їхнє значення;
- ✓ створити власні запитання чи відповіді, використовуючи ці ж слова.

Такі завдання сприяють розвитку не лише мовних, а й комунікативних і когнітивних стратегій, оскільки вимагають від студентів глибшого розуміння контексту та здатності трансформувати його у власні висловлювання.

Особливу увагу у сучасній практиці приділяють **проектним завданням**, які дозволяють студентам інтегрувати дослідницьку та комунікативну діяльність. Наприклад:

- Завдання: *Створіть міні-глосарій неологізмів-конверсивів, які використовуються в соціальних мережах (to google, to friend, to message, to DM, to like). Підготуйте презентацію, у якій поясніть походження цих слів і наведіть приклади їх уживання.*
- Міжкультурний аспект: *Порівняйте подібні словотворчі тенденції в англійській та українській мовах. Які відмінності та подібності можна простежити?*

Цей тип роботи особливо цінний у контексті міжнародних освітніх програм, адже дозволяє студентам усвідомити глобальні тенденції мовного розвитку та їхнє відображення у власній культурі. Досвід навчання в багатомовному середовищі (наприклад, у межах програми Erasmus) показує, що проектні завдання не лише сприяють глибшому засвоєнню мовних моделей, а й розвивають міжкультурну компетентність студентів, формуючи їхню здатність ефективно функціонувати у полікультурному просторі.

Комплекс вправ для розвитку лексичної компетентності через конверсію повинен включати як рецептивні, так і продуктивні завдання, інтегровані види діяльності та проектно-орієнтовані форми роботи. Їхня реалізація у навчальному процесі забезпечує не лише системне оволодіння словотвірними моделями, а й формує у студентів здатність до автономного навчання, креативності та міжкультурної взаємодії.

Детальний аналіз традиційних, комунікативних і сучасних інтегрованих підходів дозволив визначити, що ефективне опрацювання конверсії потребує поєднання класичних лексико-граматичних завдань із інтерактивними та проектними методами, які створюють умови для автентичної мовленнєвої практики. Було показано, що використання цифрових ресурсів, міжкультурних контекстів та інтеграція когнітивних і комунікативних стратегій значно підвищують якість засвоєння словотворчих моделей та формують навички їхнього застосування у реальному спілкуванні.

Запропоновані принципи добору вправ та приклади практичних завдань підтвердили, що робота з конверсією має високий дидактичний потенціал: вона сприяє не лише розширенню словникового запасу, а й розвитку продуктивних і рецептивних умінь, а також формує здатність студентів до самостійного пошуку й аналізу нових мовних явищ. Водночас підкреслюється, що для досягнення максимального ефекту необхідна поетапна організація вправ – від базових рецептивних завдань до комплексних проектів, які інтегрують міжкультурні елементи та сучасні комунікативні практики.

Окремо було наголошено на тому, що розроблені зразки вправ не є вичерпними. У додатках подано розширений комплекс завдань різного рівня складності, які можуть бути використані викладачами для адаптації навчального процесу до конкретних груп студентів. Саме ці вправи стануть практичним інструментом реалізації описаних у розділі методичних положень.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, можна зробити висновок, що поставлені у вступі завдання були послідовно реалізовані й дали змогу комплексно осмислити роль конверсії у формуванні англомовної лексичної компетентності.

Насамперед було розкрито лінгвістичну сутність конверсії та визначено її місце у словотвірній системі англійської мови. У роботі показано, що конверсія є одним із найпродуктивніших механізмів словотворення в англійській мові, який ґрунтується на переході слова з однієї частини мови в іншу без зміни його зовнішньої форми. Це явище зумовлене аналітичним характером англійської мови та її морфологічною гнучкістю. Конверсія виконує не лише словотвірну, але й стилістичну, прагматичну та комунікативну функції, розширюючи семантичний потенціал мови й сприяючи її економності.

Охарактеризовано основні типи та моделі конверсії, що функціонують у сучасній англійській мові. Було доведено, що найбільш поширеними є моделі дієслівної та іменникової конверсії (наприклад, *to run – a run, to call – a call*), хоча продуктивними залишаються й інші типи (прикметникова, адвербіальна). У роботі акцентовано на тому, що конверсія має системний характер і відображає загальні тенденції розвитку англійської мови, зокрема прагнення до компактності та динамізму.

Визначено поняття англомовної лексичної компетентності та розкрито структуру її основних компонентів: мовного, комунікативного та когнітивного. З'ясовано, що лексична компетентність охоплює не лише знання словникового запасу, але й уміння гнучко використовувати його у різних контекстах, що передбачає як рецептивні, так і продуктивні навички. Було показано, що саме інтеграція мовного знання з когнітивними процесами і комунікативними стратегіями забезпечує ефективне оволодіння іншомовним мовленням.

Проаналізовано роль словотвірних процесів у формуванні лексичної компетентності. Було доведено, що словотвірні моделі, зокрема конверсія, сприяють розширенню словникового запасу, активізують когнітивні стратегії студентів і підвищують їхню здатність до мовної креативності. Конверсія

виявляється особливо важливою для розвитку продуктивних і рецептивних навичок, оскільки дозволяє вчитися бачити системні зв'язки між словами та усвідомлювати їхню багатозначність.

У роботі розглянуто переваги та труднощі використання конверсії у навчанні англійської мови. До переваг віднесено її економність, прозорість і поширеність у сучасному мовленні, що робить конверсію зручним інструментом для формування словникового запасу. Серед труднощів було виділено багатозначність конверсивних одиниць, інтерференцію з рідною мовою, а також складність у розпізнаванні та правильному використанні деяких моделей. Разом із тим, окреслено шляхи подолання цих труднощів, зокрема через використання автентичних матеріалів, інтерактивних завдань та поетапної організації роботи.

Одним із ключових напрямів визначено використання автентичних матеріалів, що дозволяє демонструвати функціонування конверсії в природних контекстах та забезпечує учням доступ до актуальних лексичних моделей. Ефективність демонструють також інтерактивні методи навчання, серед яких рольові ігри, вправи на реконструювання та варіативне трансформування висловлювань, робота з відеофрагментами, картками, цифровими платформами й комунікативними завданнями, що передбачають активне залучення учнів до пошукової діяльності. Важливим виявляється поступове ускладнення завдань від рецептивних до продуктивних, що забезпечує формування мовної інтуїції та поступове накопичення типових моделей конверсії.

У роботі також схарактеризовано комунікативний потенціал конверсії в процесі розвитку іншомовної компетентності. Використання конверсивних пар створює умови для формування навичок гнучкого вибору мовленнєвих засобів, оскільки учні вчаться розпізнавати, як одна й та сама лексема може виражати різні функції залежно від контексту. Це сприяє розвитку не лише лексичної, а й функціонально-граматичної, семантичної та дискурсивної компетентностей. Конверсія допомагає учням усвідомлювати зв'язки між частинами мови, краще розуміти механізми словотворення, а також опановувати сучасне живе мовлення, де конверсивні моделі відіграють важливу роль у формуванні динамічних смислів.

Окреслено також перспективні методи навчання, серед яких особливо результативними виявилися завдання з елементами відкритого дослідження (discovery learning), де учні самостійно виявляють правила функціонування конверсії через спостереження за мовним матеріалом; проєктні роботи, спрямовані на аналіз конверсії в медіатекстах; а також міжкультурно орієнтовані вправи, що враховують специфіку англомовних культурних кодів, у яких конверсивні моделі часто несуть додаткове прагматичне та стилістичне навантаження.

Розроблено методичні підходи та комплекс вправ для формування лексичної компетентності на основі конверсивних моделей. Запропоновані вправи охоплюють рецептивний, репродуктивний і продуктивний рівні та спрямовані на поступове оволодіння студентами явищем конверсії. Особливу увагу приділено принципам добору матеріалу, автентичності мовних зразків, а також можливості інтеграції інформаційних технологій у навчальний процес. Створені додатки з вправами забезпечують практичну апробацію теоретичних положень роботи й демонструють, як саме конверсія може стати ефективним засобом розвитку англомовної лексичної компетентності.

Отже, у результаті проведеного дослідження було не лише теоретично обґрунтовано роль конверсії у словотвірній системі англійської мови та її значення для формування лексичної компетентності, але й запропоновано конкретні методичні шляхи її використання в навчальному процесі. Це свідчить про досягнення всіх поставлених завдань і підтверджує актуальність обраної теми. Перспективним напрямом подальших досліджень видається більш детальна експериментальна перевірка ефективності запропонованого комплексу вправ, а також розширення його на інші рівні володіння англійською мовою, що дозволить ще повніше інтегрувати конверсію у практику навчання іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко Л. Б. Семантична кореляція твірних та похідних основ у процесі творення конверсійних іменників сучасної англійської мови. *Філологічні науки: Наукові праці Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*, 2010, 36(3(6)), С. 79-83.
2. Білинський М. Е. Віддієслівна транспозиція в історії англійської мови: хронологія текстових прототипів. *Іноземна філологія*. 2001. 112. С. 35-48.
3. Верба Л. Порівняльна лексикологія англійської та української мов [англ./укр.]: Навчальний посібник для ВНЗ. Нова Книга, 2008. 248 с.
4. Гаврилова І. Лексико-граматичні особливості словотворення в сучасній німецькій мові. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія : Мовознавство. Літературознавство*. 2020. Вип. 31. Т. 1. С. 285-289. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213799> (дата звернення 23.08.2025).
5. Дубравська, Д. М. Конверсія як продуктивний спосіб поповнення словникового складу англійської мови. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*, 2010, С. 70-87.
6. Дуднік С. А. Використання процесу словотворення прикметників у формуванні іншомовної комунікативної компетентності школярів на уроках німецької мови (на матеріалі казок братів Грімм) : кваліфікаційна робота / науковий керівник – канд. пед. наук, ст. викладач О. О. Коваленко. Кривий Ріг, 2024. 62 с.
7. Дяченко, Я. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів при використанні проблемних методів навчання іноземної мови. *Взаємодія одиниць мови та мовлення: комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 28 березня 2014 року, м. Київ; ред. О. В. Ткачик. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. С. 140-144.
8. Єнікєєва С. М. Синергетизм функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник СумДУ*, 2006, 11(95), 2, С. 43-51.

9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання, 2001. Страсбург: Рада Європи. С.Ю.Ніколаєва та ін. К.: Ленвіт, 2003. 273с. URL: <http://surl.li/ksyvn> (дата звернення: 13.07.2025)
10. Задунайська Ю. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Стаття3.pdf> (дата звернення 18.05.2025).
11. Качмарчик С. Конверсія як основне джерело поповнення мовної лексики при вивченні англійської мови. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*, 2015, С. 49-53.
12. Кваселевич Д. І., & Сасіна, В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. Посібник. Вінниця: Видавництво «Нова Книга», 2001, 117 с.
13. Клименко Н. Конверсія. Українська мова: Енциклопедія. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Вид-во «Укр. Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 265-266.
14. Ковальова О. А. Модель соціально-комунікативної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Київ, 2014. № 11. С. 27-33. URL: https://lib.iitta.gov.ua/10239/1/Ковальова_11_2014.pdf (дата звернення 14. 08. 2025).
15. Козяр М. М. Інноваційні технології навчання в діяльності ВНЗ. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарнотехнічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ*. Харків : НТУ «ХП», 2014. С. 142-151.
16. Крет О. Д. Конверсія як один із шляхів збагачення словника англійської мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2004, 17, С. 164-165.
17. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / С.Ю.Ніколаєва та ін. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.
18. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Бігич

О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

19. Методологія навчання іноземній мові. Myvic Solutions URL: https://myvic.com.ua/metodologiya-navchannya-inozemniy-movi/?utm_ (дата звернення: 24.08.2025).

20. Озерний Д. Багато методів навчання іноземних мов – комбінуйте їх! URL: https://nus.org.ua/2018/08/14/bagato-metodiv-navchannya-inozemnyh-mov-kombinujte-yih/?utm_ (дата звернення: 21.08.2025).

21. Руда О. В. Дослідження конверсії в історії англійської мови. *Львівський національний університет імені Івана Франка*, 2020, С. 223-226.

22. Солошенко-Задніпровська Н. К. Конверсія як продуктивний спосіб словотворення сучасної англійської мови (на матеріалі рекламних текстів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2020, 44, С. 129-139.

23. Тарнопольский О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому навчальному закладі освіти: Навчальний посібник / Олег Борисович Тарнопольский. К. : Фірма „Інкосл”, 2006. 248 с.

24. Холод І. В. Методика викладання англійської мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

25. Швачко С. О. У царині номінативних та комунікативних одиниць: зб. наук. пр. Сум. держ. ун-т. Суми : СумДУ, 2010. 168 с.

26. Adams, V. An Introduction to Modern English Word-Formation. London: Longman, 1973. С. 45–47.

27. Barber L. Linguistic Change in Present – day English. University of Alabama Press, 1964. 154 S.

28. Bauer L., Valera S. Conversion or Zero-derivation: An Introduction / Laurie Bauer, Salvador Valera. // Approaches to Conversion / Zero-derivation; eds.: Münster: Waxmann Verlag GmbH, 2005. S. 6-17.

29. Bauer, L. English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. C. 226–229.
30. Bauer, L., & Huddleston, R. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. C. 1632–1635.
31. Biese M., Origin and Development of Conversions in English. Helsinki: 1941. 566 S.
32. Buttery P McCarthy M. J. Lexis in spoken discourse. The Routledge Handbook of Discourse Analysis. Abingdon, Oxon and New York: Routledge, 2012. 706 P.
33. Canale M., & Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1980. P. 1–47.
34. Cannon G. Functional Shift in English. *Linguistics*. Volume 23, Issue 3. S. 411-432.
35. Celce-Murcia M. Rethinking the role of communicative competence in language teaching. *Intercultural Language Use and Language Learning*, 2007. C. 41–57.
36. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). 2001. Strasbourg: Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/1680459f97> (дата звернення: 28.08.2025).
37. Ellis, R. The Study of Second Language Acquisition (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press. 2008. C. 373.
38. Ellis N. M., Pilawa-Podgurski R. C. N. A symmetric dual-inductor hybrid dickson converter for direct 48V-to-PoL conversion. У кн.: *2022 IEEE Applied Power Electronics Conference and Exposition (APEC)*. IEEE, 2022. Електронний ресурс. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/9793540> (дата звернення: 24.10.2025).
39. Goswami R. K. та ін. Microalgae conversion to alternative energy, operating environment and economic footprint: an influential approach towards energy conversion, and management : стаття / R. K. Goswami et al. // *Energy Conversion and Management*. 2022. Vol. 269. Електронний ресурс. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0196890422009025> (дата звернення: 24.10.2025).

40. Greenwood J. An essay towards a practical English grammar / Greenwood J. London, 1968. 115 p.
41. Hledíková, H., Ševčíková, M. Conversion in languages with different morphological structures: a semantic comparison of English and Czech. *Morphology*. 2024. Vol. 34, p. 73-102. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11525-024-09422-1?utm> (дата звернення: 20.08.2025).
42. Hornby, A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary (5th ed.). Oxford: Oxford University Press. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
43. Huddleston R, Pullum GK. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge University Press; 2002.
44. Hymes D. On Communicative Competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics*. Harmondsworth: Penguin. 1972. P. 269-293.
45. Lane A. A key to the art of letters. London, 1700. English linguistics, 1500-1800. A collection of facsimile reprints, by R.C. Alston, №171, Menston, The Scolar Press limited 1979. 35 p.
46. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. Techniques and Principles in Language Teaching (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press. 2011. C. 68.
47. Levelt W. J. M. Speaking: From Intention to Articulation. Cambridge, MA: MIT Press. 1989.
48. Lieber R. English word-formation processes // Handbook of word-formation / ed. by P. Štekauer, R. Lieber. Dordrecht : Springer, 2005. P. 375-427.
49. Lieber, R. Introducing Morphology. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. C. 118–120.
50. Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Word formation: Asynchronic-diachronic Approach. University of Alabama Press, 1966, 379 p.
51. Martsa S. Conversion in Morphology. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. 28.02.2020. URL: <https://oxfordre.com/linguistics/display/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acr>

[e f o r e - 9 7 8 0 1 9 9 3 8 4 6 5 5 - e - 567?d=%2F10.1093%2Facrefore%2F970199384655.001.0001%2Facrefore-9780199384655-e-567&p=emailA2hQySZtXQ3tQ&utm_](https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-567&p=emailA2hQySZtXQ3tQ&utm_) (дата звернення: 20.08.2025).

52. Nagy, W., & Scott, J. Vocabulary Processes. In: Kamil, M. et al. (eds.), *Handbook of Reading Research*. Vol. 3. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2000. C. 269–284.

53. Nation, I.S.P. *Teaching and Learning Vocabulary in Another Language*, 2001. Cambridge: Cambridge University Press. 16. URL: <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/2001269892.pdf>. (дата звернення: 20.08.2025).

54. Plag I. *Word-Formation in English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. URL: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1151513/mod_resource/content/1/Plag_Word-formation_in_English.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

55. Read, J. *Assessing Vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

56. Richards J. C. The role of vocabulary teaching. *TESOLQuarterly*, 1976 Vol.10, pp.77-89.

57. Sánchez-Fajardo J. Exploring the Semantic Development of Verb-to-Noun Conversion Conveying [+human] in English Colloquial and Slang Words. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*. 2023. Vol. 12, N 2, p. 27-55. ISSN 1336-782X.

58. Schmitt, N. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. – C. 71–97.

59. Slipetska Vira. *English Lexicology: Theory and Practice*. Drohobych: Drohobych University Press, 2010. 120 p.

60. Stump G. Review of *Deconstructing Morphology: Word Formation in Syntactic Theory*, by Rochelle Lieber. 1993. 485-490 p. Linguistics Faculty Publications. URL: https://uknowledge.uky.edu/lin_facpub/29

61. The Oxford Handbook of Derivational Morphology. Edited by Rochelle Lieber and Pavol Štekauer. Oxford: Oxford University Press, 2014. P. 927
62. Twardzisz P. Zero Derivation in English. A Cognitive Grammar Approach. Lublin: *Maria Curie-Skłodowska University Press.*, 1997, 200 p.

ДОДАТКИ

Додаток А. Рецептивні вправи на формування лексичної компетентності через конверсію

1. Вправа «Choose the correct option»

Мета: навчити студентів розрізняти конверсивні пари у контексті.

Завдання: оберіть правильне слово, яке підходить за змістом речення.

1. She is going to make a short (call / to call) to her mother.
2. We (to need / need) a walk in the park to relax.
3. The (run / to run) was long but very pleasant.
4. Please (to answer / answer) my question quickly.
5. That was a wonderful (show / to show) last night.
6. The company is planning a quick (launch / to launch) of the new product.
7. We must (to access / access) the document online.
8. His latest (reply / to reply) was very detailed.
9. Please (to record / record) the lecture for me.
10. That short (visit / to visit) changed everything.

2. Вправа «Fill in the blanks»

Мета: розпізнавання конверсії у контексті.

Завдання: вставте правильну форму слова (іменник чи дієслово).

1. Yesterday I had a long ____ (to talk).
2. Please ____ (to plan) your day carefully.
3. That ____ (to drive) took two hours.
4. He wants to ____ (to text) his friend.
5. Their ____ (to win) was unexpected but great.
6. His sudden ____ (to reply) surprised everyone.
7. They usually ____ (to book) tickets in advance.
8. Our long ____ (to drive) ended near the mountains.
9. She ____ (to guess) the answer correctly.
10. The theatre's last ____ (to play) was a success.

3. Вправа «Mark the conversion»

Мета: навчити студентів виділяти конверсивні слова у реченнях.

Завдання: прочитайте речення та підкресліть слово, утворене шляхом конверсії.

1. I like to run every morning, but today's run was very short.
2. She decided to text me after the long text from her teacher.
3. Their show impressed the audience, but it was difficult to show everything in time.
4. He called his friend and their call lasted one hour.
5. We planned our trip, and the plan was perfect.
6. We agreed to book a table, but the book was missing.
7. His drive was very fast, yet the drive itself was tiring.
8. The play was well-prepared, and the children love to play.
9. She reads every day, but the reading for tomorrow is too difficult.
10. Their record is impressive, but can they record a new hit?

(Тут студент має відкинути *read – reading*, бо це не конверсія, а деривація із суфіксом -ing.)

5. Вправа «Identify the part of speech»

Мета: навчити розрізняти значення та функції слів.

Завдання: визначте, чи є підкреслене слово дієсловом чи іменником.

1. They usually *walk* after dinner.
2. Yesterday's *walk* was really long.
3. Can you *call* me in the evening?
4. I missed your *call* this morning.
5. The teacher will *show* us the new book.
6. The manager will book the tickets.
7. The book on the desk is mine.
8. His guess was correct.
9. Can you guess the right answer?
10. They will record the meeting tomorrow.

Додаток Б. Репродуктивні вправи на формування лексичної компетентності через конверсію

1. Вправа «Make up sentences»

Мета: розвиток уміння будувати речення з конверсивними парами.

Завдання: складіть по два речення з кожним словом: одне з іменником, друге з дієсловом.

1. play
2. run
3. work
4. drive
5. walk

2. Вправа «Complete the sentence»

Мета: активізація словотворчих моделей.

Завдання: використайте запропоноване слово у потрібній частині мови.

1. I want to ____ (call) her right now.
2. His sudden ____ (call) surprised everybody.
3. She loves to ____ (paint) in the evenings.
4. The ____ (paint) on the wall is still fresh.
5. They plan to ____ (visit) their grandparents.

3. Вправа «Question-Answer»

Мета: тренування продуктивного використання лексики у діалогах.

Завдання: дайте відповіді на запитання, використовуючи конверсивні пари.

1. Q: Do you often walk in the park?
A: Yes, and yesterday's ____ was wonderful.
2. Q: Can you guess the answer?
A: My ____ was correct!
3. Q: Did you drive to work today?
A: Yes, the ____ was short.
4. Q: Do you like to cook?
A: Yes, and today's ____ was delicious.

5. Q: Can you call her?

A: I missed her last ____.

4. Вправа «Mini-Dialogue»

Мета: розвиток навичок усного мовлення з використанням конверсії.

Завдання: складіть діалог за наведеним початком, використовуючи не менше двох пар слів, утворених конверсією.

Приклад початку:

A: Did you enjoy the play yesterday?

B: Yes, I loved it! I didn't expect the actors to play so well.

(Create a dialogue based on the given opening: run, call, drive, work, guess.)

Додаток В. Продуктивні вправи на формування лексичної компетентності через конверсію

1. Вправа «Creative Writing Exercise»

Мета: розвиток уміння самостійно застосовувати конверсивні моделі у письмовому мовленні.

Завдання: write a short story (7–8 sentences), using at least five pairs of words formed by conversion (наприклад, play – play, call – call, walk – walk тощо).

2. Вправа «Describe the situation»

Мета: формування навичок усного спонтанного мовлення.

Завдання: Describe a real or imaginary situation where the same word is used in different grammatical roles (наприклад, "We planned a short run, but in the end we decided to run five kilometers"). Використайте щонайменше три такі пари.

3. Вправа «Role Play Exercise»

Мета: практичне застосування конверсії в діалогічному мовленні.

Завдання: Perform a dialogue in pairs on one of the topics: "Travel," "Study," or "Party."

- Use at least five words formed through conversion (e.g., a run (noun) – to run (verb), a call (noun) – to call (verb), a drive (noun) – to drive (verb), work (noun) – to work (verb), a guess (noun) – to guess (verb)).

- Ensure that the converted word is used with a different meaning or grammatical function in the replies of both participants (i.e., if one uses it as a noun, the other should use it as a verb, or vice versa).

4. Вправа «Media Project Exercise»

Мета: інтеграція ІКТ та розвиток навичок автентичного використання англійської мови.

Завдання: Prepare a short video or presentation in English, demonstrating examples of conversion (наприклад, “to google – Google”, “to email – email”). Відео має містити пояснення значення та приклади вживання у власних реченнях.

5. Вправа «Discussion Exercise»

Мета: розвиток критичного мислення і мовної креативності.

Завдання: обговоріть у групі питання: «*Discuss the question in a group: “Why does English use conversion so actively, and how does this affect its learning?”*». У своїх висловлюваннях наводьте приклади слів, утворених конверсією, та пояснюйте їхнє значення.

Цей блок вправ створює умови для максимально самостійного і творчого використання конверсії. На відміну від попередніх додатків, студенти не лише відтворюють чи трансформують готовий матеріал, а й інтегрують його у власний мовний досвід: у письмі, діалогах, медіа та дискусіях.